
CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND VASELE CU TUB NEO-ENEOLITICE DESCOPERITE PE TERITORIUL ROMÂNIEI

LAURENȚIU GRIGORAȘ

REZUMAT:

În campaniile din anii 2013 și 2018 desfășurate în situl de la Pietroasa Mică-*Gruia Dării* (com. Pietroasele, jud. Buzău) au fost identificate două vase cu tub întregi, într-un nivel cu depuneri eneolitice caracterizate prin amestecul de materiale arheologice de tip Cernavoda I și Cucuteni B. Vasele de acest tip constituie descoperiri relativ rare pe teritoriul României. Unul dintre vase are două tuburi, fiind singurul de acest fel descoperit, până acum, pe teritoriul țării noastre.

Categoriile tipologice în care au fost încadrate aceste vase sunt extrem de numeroase: biberon, vase-biberon, linguri-biberon, vase cu tub, vase cu tub de scurgere, vase cu țeavă de scurgere, vase miniaturale, vase pseudo-*kernos*, vase zise *kernoi*, cupe, borcane ș.a.

Funcționalitățile prezumate ale acestor recipiente sunt, de asemenea, foarte diverse: biberoane pentru alimentarea artificială a sugarilor, recipiente pentru picurat / întins culoarea pe ceramică / suprafețe diverse sau pentru administrarea de substanțe analgezice / curative, obiecte folosite în metalurgie, „pipe” pentru „fumatul” ritual, vase pentru fermentat, miniaturi aparent fără utilitate practică, vase pentru ofrande și libații, vase cu valențe cultice ș.a.

În contextul acestei diversități tipologice și funcționale, precum și al descoperirilor recente de la *Gruia Dării*, am considerat utilă formularea câtorva considerații referitoare la caracteristicile acestui tip de vase.

ABSTRACT: SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE VESSELS WITH TUBE FROM THE NEOLITHIC AND THE CHALCOLITHIC DISCOVERED ON THE TERRITORY OF ROMANIA

During the 2013 and 2018 seasons, carried out at the site of Pietroasa Mică-*Gruia Dării* (Pietroasele Commune, Buzău County) two complete vessels with tube were discovered in a layer with Chalcolithic depositions, characterized by a mixture of Cernavoda I and Cucuteni B archaeological materials. Such vessels are relatively rare discoveries on the territory of Romania. One of these vessels has two tubes, being the only one of this kind discovered so far on the Romanian territory.

The typological categories in which these vessels were grouped are extremely numerous: baby bottle, baby feeding vessels, baby nursing spoons, vessels with tube, vessels with drain-tube, vessels with drain-pipe, miniature vessels, pseudo-*kernos* vessels, so-called *kernoi* vessels, cups, jars etc.

The presumed functionalities of these artefacts are also very diverse: baby bottles for the artificial feeding of infants, recipients for dripping / spreading the colour on ceramic / various surfaces or for the administration of analgesic / curative substances, objects used in metallurgy, “pipes” for ritual “smoking”, vessels for fermentation, miniatures apparently without practical utility, offerings and libations pots, vessels with cultic connotations etc.

In the context of this typological and functional diversity, as well as of the recent discoveries from *Gruia Dării*, we thought it is useful to propose some considerations regarding the characteristics of this type of vessels.

CUVINTE CHEIE: neo-eneolitic, biberon, vase-biberon, vase cu tub, Pietroasa Mică - *Gruia Dării*.

KEYWORDS: Neo-eneolithic, baby bottle, baby feeding vessels, vessels with tube, Pietroasa Mică - *Gruia Dării*.

Introducere

Descoperirea recentă, în situl arheologic de la Pietroasa Mică-*Gruia Dării*, a două vase cu tub întregi¹, precum și identificarea, pe teritoriul României, a altor recipiente asemănătoare, ne-au determinat să reluăm dezbaterile, de altfel nu lipsită de controverse, circumscrise acestei categorii „speciale” a materialului ceramic neo-eneolitic.

Cu excepția datelor referitoare la piesele menționate în studiile mai multor autori, tratate într-o manieră sintetizată, unitară și comparativă, am încercat să centralizăm și să prezentăm descoperirile de acest tip, pe cât posibil în ordinea cronologică a descoperirii și mai ales a publicării lor. Am considerat acest demers, oarecum de tip „istoriografic”, ca fiind cel mai adecvat pentru analizarea și evaluarea opiniilor formulate de-a lungul timpului, prin plasarea acestora în contextul descoperirilor și acumulărilor bibliografice existente la momentul respectiv.

Deși, la o primă vedere, poate părea un demers de trecere în revistă a tuturor descoperirilor de acest tip, studiul nostru nu are și nici nu poate avea, din motive obiective pe care le vom enunța și detalia, caracterul unei abordări exhaustive a tematicii propuse.

Preluarea, din studii mai vechi, a unor ilustrații (fotografii și desene) cu piese publicate fără scară și la care nu am avut acces pentru cercetare, ne-au determinat să consemnăm, ori de câte ori acestea erau menționate, dimensiunile vaselor sau fragmentelor de vase prezentate. De asemenea, am considerat că prezentarea dimensiunilor este foarte importantă din perspectiva, adecvat argumentată, a relevanței acestora pentru indicarea posibilelor funcționalități ale obiectelor respective. Același motiv, alături de calitatea precară a unora dintre ilustrațiile preluate sau, în unele situații, chiar lipsa acestora, ne-au determinat să prezentăm descrieri cât mai detaliate ale vaselor în cauză. Am considerat utilă această abordare prin prisma faptului că informațiile referitoare la dimensiunile vaselor, capacitatea de stocare, poziția, forma și dimensiunile tubului sunt considerate, de majoritatea specialiștilor, ca fiind elemente extrem de importante pentru stabilirea utilității acestora.

Comparațiile cu piese asemănătoare aparținând altor epoci istorice au avut ca unic scop documentarea diferitelor etape ale dezbaterilor referitoare la funcționalitatea acestei categorii de vase.

Terminologie: opinii și considerații

De-a lungul timpului, arheologii care au abordat problematica acestui tip de vase au folosit pentru identificarea acestora terminologii diverse (*biberon*², *vase-biberon*³, *vase cu tub*⁴, *vase cu tub de scurgere*⁵, *vase cu „țevă” de scurgere*⁶ ș.a.).

E. Ruttkay a inclus aceste descoperiri în categoria mai largă a așa-numitelor pseudo-*kernos* (vase cu brațe, vase cu tub, vase mixte, vase de fermentare, vase de flori, suporturi pentru lumânări etc.)⁷. O abordare mai nuanțată a fost susținută de D. Boghian, care a inclus recipientele cu tub în categoria vaselor „zise *kernos*”, despre care consideră că au avut „funcționalități diverse, rituale și practice, poate combinate, încă neprecizate”⁸.

Tuburi atașate unor forme ceramice se regăsesc și în cazul vaselor cu „brațe-tub”, considerate ca fiind înfățișări ale corpului uman și incluse de R. Andreescu într-o clasificare a reprezentărilor cu atribute antropomorfe⁹. Aceste tipuri de vase „au corpul mai mult sau mai puțin bombat, deasupra lui fiind modelat un cap uman”¹⁰ și au fost descoperite într-un context arheologic Gumelnița A2-B1. Comparând vasele cu brațe-tub cu cele cu brațe pline, neperforate, autorul consideră că cele două tipuri de reprezentări antropomorfe au funcționalități diferite, existând posibilitatea „ca ele să reprezinte teme cultice asemănătoare”¹¹.

Mai mult decât atât, ca și cum această diversitate terminologică nu ar fi fost îndeajuns de cuprinzătoare, mulți arheologi români au publicat piesele respective fără nici o precizare referitoare la tipologia și utilitatea acestora sau le-au încadrat în categorii mai largi ale ceramicii epocii respective, cum ar fi, de exemplu, cupele¹², borcanele¹³, castroanele, oalele¹⁴ sau vasele miniaturale¹⁵.

¹ Grigoraș 2018, 123-131.

² Crișan 1968.

³ Bologa 1960; Anastasiu, Harțușche 1967; Harțușche 1976; Iercoșan 1981-1982.

⁴ Cucuș 1974.

⁵ Monah 1976; Voinea 2005, 45; Băcuț-Crișan 2009, 61-62.

⁶ Luca 2018, 50, fig. 55/7.

⁷ Ruttkay 1999.

⁸ Boghian 2012, 49-50.

⁹ Andreescu 2002, 72, 75-76, pl. 57.

¹⁰ Andreescu 2002, 75-76, pl. 57.

¹¹ Andreescu 2002, 75.

¹² Luca 2001, 57.

¹³ Frînculeasa 2011, 42, pl. 25/5; 43/2.

¹⁴ Paul 1992, 49, pl. XXIII/4; XXVI/5.

¹⁵ Frînculeasa 2011, 42, pl. 25/5; 43/2; Virag 2015, 51, fig. 133/10.

Considerăm că denumirea de *vase cu tub*, consecvent utilizată doar de Șt. Cucos¹⁶, constituie terminologia cea mai adecvată de identificare și încadrare a acestei categorii ceramice. Această denumire ar putea fi percepută, la o primă vedere și prin comparație cu altele, aparent mai „explicite”, ca fiind o sintagmă „neutră”, pur descriptivă și poate mai puțin „sugestivă” în privința indicării unei / unor funcționalități precise. Apreciem această terminologie ca fiind mult mai „deschisă” și adaptată pentru integrarea diversității de forme și funcționalități prezumate ale vaselor respective. Utilizarea acestei denumiri ar asigura un cadru suficient de larg și, în același timp, bine individualizat, de natură să permită acumulări de descoperiri asemănătoare, fără nevoia ajustărilor repetate de terminologie.

Dificultățile întâmpinate în identificarea multora dintre vasele cu tub folosite pentru documentarea prezentului studiu s-au datorat, în mare măsură, încadrării imprecise sau neclare a acestora în categorii extrem de diverse sau foarte largi ale ceramicii neo-eneolitice. Este foarte probabil ca lipsa de consistență și uniformitate manifestată în încadrarea acestor recipiente să nu ne fi permis identificarea mai multor vase de acest tip.

Considerăm că vasele cu tub prezintă toate caracteristicile necesare pentru a le individualiza și a argumenta constituirea acestora într-o categorie distinctă a materialului ceramic neo-eneolitic.

Istoricul descoperirilor și dezbaterilor referitoare la funcționalitate

Primele ipoteze referitoare la această categorie de vase au fost formulate pe baza analogiilor cu recipientele din sticlă cu tub analizate de V. Bologa¹⁷ și considerate de acesta *gutti* (biberoane), utilizate în perioadă romană la hrănirea sugarilor. Autorul preia astfel presupunerea¹⁸ potrivit căreia alimentarea copiilor din astfel de vase necesita înfășurarea ciocului sau tubului aferent „într-o cîrpă subțire curată, sau chiar într-un tub de piele argăsită de mamelon de capră”¹⁹. V. Bologa menționa, într-o notă a studiului său, că nu erau cunoscute, până la acea dată, vase-biberon din lut ars descoperite pe teritoriul țării noastre²⁰. Pornindu-se de la presupusa funcționalitate dedusă din forma acestor vase și în lipsa accesului la cunoașterea unor piese asemănătoare din alte epoci istorice, termenul de vas-biberon a fost preluat și utilizat, de unii cercetători, pentru descoperiri ulterioare prezumate a fi similare.

La șapte ani de la apariția studiului lui V. Bologa, în anul 1967, F. Anastasiu și N. Harțuche publicau primul vas cu tub întreg (Pl. I/1-6), descoperit în urma unui sondaj efectuat în 1958 la Rîmnicelu, punctul *La pochină* (jud. Brăila)²¹. Vasul are următoarele dimensiuni: H = 10 cm; Dgură = 6,4 cm; Dfund = 8 cm; dimensiuni tub: lungimea pe orificiul longitudinal = 3 cm; Dtub = 2,4 cm; Dorificiu = 0,8 cm. Inițial, autorii atribuie această descoperire culturii Cernavoda I, pentru ca ulterior N. Harțuche să reevalueze datarea acestui vas „la sfârșitul eneoliticului, probabil într-o etapă Prehorodiștea”²².

În anul 1968 E. Crișan publică un „biberon” hallstattian (Pl. II/1-3) descoperit la Stupini (jud. Bistrița-Năsăud)²³, considerându-l asemănător ca formă și rol funcțional cu vasul de la Rîmnicelu. Vasul are următoarele dimensiuni: H = 7,2 cm; Dmax. = 6,8 cm; Dgură = 5,7 cm; Dfund = 3,5 cm; grosimea pereților = 0,6 cm; capacitatea = 150 g. Pe baza analogiilor cu descoperiri din Egipt, Fenicia și Babilon, dar și din Europa (Ungaria și Germania)²⁴, și pornind de la datarea inițială a recipientului de la Rîmnicelu, E. Crișan consideră cele două vase ca fiind „biberoane” și concluzionează afirmând că „cele două biberoane de lut descoperite pe teritoriul țării noastre se dovedesc a fi printre cele mai vechi din Europa, atestînd existența alimentării artificiale a sugarilor la noi încă de la începutul epocii bronzului”²⁵. Aceeași concluzie este împărtășită de N. Harțuche, care – analizând comparativ vasul de la Rîmnicelu cu cele de la Stupini și Ghelăiești-*Nedeia* (jud. Neamț) – consideră că „putem afirma cu certitudine că avem de-a face cu un vas biberon”²⁶.

Într-un amplu articol dedicat studierii eneoliticului final dintre Dunăre și Carpați, publicat de P. Roman în anul 1971, sunt ilustrate două fragmente de vase cu tub descoperite la Pecica-Șanțul Mare (Pl. II/4) și Ostrovul Corbului (Pl. II/5)²⁷. Vasul cu tub de la Ostrovul Corbului a fost inclus de I. Sălceanu în categoria vaselor cu „jgheab de scurgere”²⁸.

¹⁶ Cucos 1974.

¹⁷ Bologa 1960.

¹⁸ Klebe, Schadewaldt 1955, 6.

¹⁹ Bologa 1960, 58.

²⁰ Bologa 1960, 58, nota 1.

²¹ Anastasiu, Harțuche 1967, 21-22, 38, fig. 10/3, 3a.

²² Harțuche 1976, 265.

²³ Crișan 1968.

²⁴ Bókay 1937, 148; Klebe, Schadewaldt 1955, 6; Peiper 1966, 7, fig. 9; cf. Crișan 1968, 407, notele 7-11.

²⁵ Crișan 1968, 407.

²⁶ Harțuche 1976, 266.

²⁷ Roman 1971, abb. 6, 98; 37, 14.

²⁸ Sălceanu 2008, 91, pl. 7/2.

și atribuite orizontului cultural de tip Sălcuta IV - Herculane II-III. Bazându-ne chiar pe ilustrația prezentată de I. Sălceanu pentru exemplificarea acestei categorii (Pl. II/6), considerăm că tubul vaselor menționate de P. Roman diferă, în mod evident, ca formă și mod de realizare, de „ciocul” recipientelor cu „jgheab”. Credem că posibilele similarități de funcționalitate nu sunt suficiente pentru a argumenta includerea, fără nici o distincție, a vaselor cu tub și a celor cu „jgheab” într-o singură categorie tipologică, individualizată prin indicarea „dispozitivului” de scurgere. Apreciem că această diferențiere este utilă și din perspectiva analizării opiniilor referitoare la posibila „filiație” a vaselor cu tub din cele „cu cioc de turnare și perete perforat”²⁹. Prezența simultană, în timp și spațiu, a celor două tipuri de recipiente, susținută inclusiv prin piesele prezentate de I. Sălceanu³⁰, exclude probabilitatea derivării vaselor cu tub din cele cu „cioc” sau „jgheab”.

Într-un studiu dedicat vaselor neo-eneolitice cu tub și semnificației acestora³¹, Șt. Cucuș prezenta un astfel de recipient (Pl. III/1-4), descoperit întreg, în anul 1971, în așezarea cucuteniană de la Ghelăiești-*Nedeia* (jud. Neamț). Vasul are următoarele dimensiuni: H = 5,4 cm; Dgură = 3,8 cm; Dmax. = 5,7 cm; lungimea tubului pe orificiul longitudinal = 2,2 cm. Acesta a fost găsit într-o locuință atribuită etapei Cucuteni A2, fiind – potrivit autorului – „al doilea de acest fel din faza Cucuteni A2, un exemplar similar fiind descoperit de colegul Dan Monah [...] în așezarea neolitică Cetățuia-Vermești (jud. Bacău)”³². Șt. Cucuș consideră că vasul de la Ghelăiești-*Nedeia* are, din punct de vedere tipologic, analogii cu o piesă fragmentară (Pl. III/5-7) descoperită la Tîrpești (jud. Neamț)³³ și atribuită culturii ceramicii liniare³⁴, cu un vas miniatural de la Șipeniț, Ucraina (faza Cucuteni B)³⁵, precum și cu vasele de la Rîmnicelu și Stupini, acesta din urmă fiind considerat mult mai apropiat ca formă și dimensiuni de piesa de la Ghelăiești.

Raportându-se la constatările formulate pe baza cercetării civilizațiilor mesopotamiene, Șt. Cucuș respinge posibilitatea utilizării pediatrice a vaselor cu tub, argumentând opinia folosirii rituale a acestora, „fie în practica libațiilor, fie depuse în morminte”³⁶. Deși le consideră ca fiind puțin probabile, autorul menționează totuși și alte posibile utilizări ale acestor recipiente: „instrumente pentru picurat „medicamente” sau prin prelungirea tubului cu o trestie puteau fi folosite la arderea unor ierburi și la „fumatul ritual” practică cunoscută la populațiile primitive actuale”³⁷. Raritatea descoperirilor de acest fel este interpretată de autor ca un contraargument la utilizarea ca „biberoane” a acestor vase, considerându-se că pentru a se susține o asemenea funcționalitate „ar fi trebuit să fie găsite câteva exemplare de acest fel în fiecare așezare cucuteniană cercetată și chiar în așezările culturilor contemporane”³⁸. Afirmția potrivit căreia „vasele neo-eneolitice cu tub, cu excepția fragmentului de la Tîrpești aparținând ceramicii liniare, sînt cunoscute numai în aria culturii Cucuteni”³⁹ reflectă, în mod evident, o etapă tranzitorie a cercetărilor și posibilităților de documentare a unor descoperiri asemănătoare.

D. Monah⁴⁰ publică un „vas miniatural cu tub” (Pl. IV/1-7) descoperit într-o locuință atribuită etapei Cucuteni A2, identificată în urma unui sondaj de salvare efectuat în anul 1971 în așezarea neolitică de la Vermești-*Cetățuia* (Vermești-Comănești). Au fost consemnate următoarele dimensiuni: H = 4,9 cm; Dfund = 5 cm; Ltub = 3 cm; Dgură = 5,2 cm⁴¹. Făcând o centralizare a pieselor asemănătoare publicate până la apariția studiului său, autorul constată că primele menționări ale unor fragmente de vase cu tub sau cioc descoperite în așezări preistorice din România sunt destul de vechi și provin din așezarea de la Turdaș (Pl. V/1-12)⁴². D. Monah nu consideră „vasele cu tub de scurgere” ca fiind „derivate”⁴³ din recipientele cu cioc, afirmând că acestea reprezintă două forme ceramice „înrudite”, constatare argumentată prin existența paralelă a acestora și probabilele similarități de funcționalitate⁴⁴.

Pe lângă unele din recipientele deja amintite în acest studiu, autorul citează și alte informații referitoare la vase cu tub, întregi sau fragmentare, descoperite în așezări de pe teritoriul țării noastre și care au fost atribuite mai multor culturi neo-eneolitice: un tub (Pl. III/5-7) puternic curbat, cu lungimea de 10,4 cm și diametrul de 3,6 cm,

²⁹ Cucuș 1974, 129, 130.

³⁰ Sălceanu 2008, pl. 7/1, 2.

³¹ Cucuș 1974.

³² Cucuș 1974, 126.

³³ Marinescu-Bîlcu 1971, fig. 1/11.

³⁴ Dumitrescu 1963, 54; Marinescu-Bîlcu 1972, 162.

³⁵ Kandyba 1937, 39.

³⁶ Contenau 1927, 484, fig. 354, 356. A se vedea și vasele cu tub provenite din morminte: fig. 191; 225; 249; cf. Cucuș 1974, 128-129, nota 19.

³⁷ Lips 1958, 231; cf. Cucuș 1974, 129, nota 26.

³⁸ Cucuș 1974, 129.

³⁹ Cucuș 1974, 129.

⁴⁰ Monah 1976, 270.

⁴¹ Monah 1976, 274, nota 15.

⁴² Roska 1941, 200, pl. LXXVIII/9-16.

⁴³ Cucuș 1974, 129.

⁴⁴ Monah 1976, 271.

descoperit în așezarea de la Tîrpești (jud. Neamț) și atribuit culturii ceramicii liniare⁴⁵; vasul miniatural cu tub (H = 2,3 cm) găsit în așezarea Precucuteni I de la Traian-Dealul Viei⁴⁶; un fragment din partea superioară a unui vas cu buza evazată, prevăzut cu un tub masiv și arcuit (Pl. VI/5, 6), identificat în așezarea Precucuteni II de la Ghigoești (jud. Neamț) și considerat ca putând proveni de la un „vas dublu”⁴⁷; vasul fragmentar (Pl. VI/1, 2) de la Ghelăiești, provenit dintr-o locuință atribuită etapei Cucuteni B1 (Ltub = 3,5 cm; Dtub la bază = 3,2 cm; Dorificiu scurgere = 1,4 cm; Dgură = 8 cm; înălțimea probabilă = 8-10 cm)⁴⁸; un fragment dintr-un vas cu cioc găsit în același sit (Pl. VI/3); un tub (Pl. VI/4) cu diametrul orificiului de 2 cm, probabil parte a unui vas de dimensiuni mari descoperit în situl cucutenian de la Văleni – Piatra-Neamț⁴⁹ și un vas cu tub datat în faza Cucuteni A, descoperit de Șt. Cucoș în așezarea de la Piatra Șoimului (fostă Calu)⁵⁰.

Apreciind descoperirea de la Tîrpești ca fiind cea mai veche din neoliticul românesc, D. Monah consemnează frecvența acestui tip de vase în așezările contemporane din Europa Centrală⁵¹ și afirmă că „aparitia acestei forme în mediul precucutenian ar putea fi de tradiție liniar-ceramică”⁵². Un astfel de vas, atribuit culturii ceramicii liniare, a fost descoperit la Steigra (Germania) și a fost datat între 5500-4800 BC⁵³, fără a se preciza dacă a fost utilizat pentru hrănirea sugarilor.

D. Monah consideră că dimensiunile variabile ale acestor vase (foarte mari sau foarte mici), poziția, forma și dimensiunile tubului de scurgere, interiorul poros, maniera neglijentă de modelare a acestor recipiente și „caracterul rural” al așezărilor în care au fost descoperite sunt argumente care pledează împotriva utilizării ca „biberone” a pieselor respective. Menționând prezența vaselor cu tub în așezări și necropole aparținând unor nivele neolitice timpurii de la Susa și din Mesopotamia⁵⁴, autorul consideră că „nu există nici o rațiune pentru depunerea unor vase-biberon în mormintele adulților. Prezența unor vase de libații este explicabilă”⁵⁵. El concluzionează afirmând „că vasele cu tub neo-eneolitice din Europa răsăriteană pot fi considerate, pe baza argumentelor de mai sus, vase pentru libație, prin analogie cu vasele și ritualurile din Orientul Apropiat”⁵⁶.

N. Iercoșan⁵⁷ publică un „vas-biberon eneolitic” (Pl. VII/1, 2) descoperit de cercetătorul J. Némethi în apropierea satului Ciumești, punctul *Gropi de silozuri* (com. Sanislău, jud. Satu Mare). Vasul, păstrat întreg, este descris de autor ca având o formă semisferică și sunt consemnate următoarele dimensiuni: H = 61 mm; Dgură = 86 mm; Dbază = 54 mm; Dmax. = 92 mm; grosimea pereților = 6 mm; greutate = 180 gr; capacitate = 185 ml. Tubul, cu formă cilindrică, este dispus în partea superioară a vasului, aproximativ pe linia diametrului maxim și are lungimea de 16 mm, diametrul interior de 3 mm, iar cel exterior de 9 mm la vârf și de 12 mm la bază. N. Iercoșan apreciază că acest vas „se poate data în eneoliticul timpuriu și aparține culturii Bodrogkeresztúr, ultima perioadă a complexului cultural Tisa”⁵⁸. Această încadrare cronologică va fi contrazisă ulterior de J. Némethi, potrivit căruia „cultura Bodrogkeresztúr se încadrează în eneoliticul dezvoltat și nu face parte din complexul Tisa, care își încheie evoluția în faza sa finală, contemporană cu cultura Lengyel târzie”⁵⁹. Încadrarea cronologică eronată a vasului cu tub descoperit la Ciumești a fost semnalată și de C. Virag⁶⁰. N. Iercoșan remarcă faptul că recipientul cu tub de la Ciumești este al patrulea „vas-biberon” descoperit întreg pe teritoriul României, alături de vasele deja menționate de la Rîmnicelu (jud. Brăila), Ghelăiești-*Nedeia* (jud. Neamț) și Vermești-*Cetățuie* (jud. Bacău). Autorul subliniază importanța acestei descoperiri din perspectiva extinderii spre nord-vestul țării a ariei cunoscute de răspândire a acestui tip ceramic, menționând în acest context și un fragment de „vas-biberon” eneolitic din Transilvania, găsit în context Ariușd⁶¹.

Tot din apropierea satului Ciumești, din punctul *La Silozuri / Fântâna Pășunii*, provine și un fragment dintr-un „vas-biberon” (Pl. VII/3), identificat de J. Némethi în cadrul colecțiilor „Kovács” și menționat de acesta în studiile

⁴⁵ Marinescu-Bîlcu 1971, 4-36, fig. 1/11.

⁴⁶ Monah 1976, 271, 274, nota 24.

⁴⁷ Marinescu-Bîlcu 1974, 73, 239, fig. 46/8 a, b.

⁴⁸ Nițu, Cucoș, Monah 1971, 38, 61-64; Monah 1976, 270, 271, 274, nota 17.

⁴⁹ Dumitrescu 1950, fig. 15/5.

⁵⁰ Monah 1976, 274, nota 30.

⁵¹ Neustupný 1956, 3, fig. 163; 174/3-5, 9, 11; Tichý 1956, 1, fig 13; cf. Monah 1976, 271, 274, nota 21.

⁵² Monah 1976, 271.

⁵³ Meller 2011.

⁵⁴ Contenau 1927, 388 și urm.; cf. Monah 1976, 274, nota 36.

⁵⁵ Monah 1976, 274, nota 36.

⁵⁶ Monah 1976, 273.

⁵⁷ Iercoșan 1981-1982, 35-37, fig. 1.

⁵⁸ Iercoșan 1981-1982, 36.

⁵⁹ Némethi 1997, 65.

⁶⁰ Virag 2013, 112.

⁶¹ Roska 1943, 63, fig. 2/2; cf. Iercoșan 1981-1982, 37, nota 9.

publicate în anii 1997⁶² și 1999⁶³. Vasul, descris de autor ca având forma unui borcânaș cu gura largă, are tubul rupt și se presupune că a fost utilizat la alimentarea unui copil sau eventual a unui animal. Vasul are următoarele dimensiuni: Dgură = 6,5 cm; H = 4,5 cm; Dfund = 3,3 cm; lungimea probabilă a tubului = 2,5 cm. J. Némethi consideră acest fragment de vas ca fiind foarte asemănător cu vasul cu tub publicat de N. Iercoșan și datează cele două piese în eneoliticul târziu, cultura Bodrogkeresztúr. Acest vas cu tub, fragmentar, este menționat și de C. Virag, într-un studiu dedicat analizei materialelor ceramice eneolitice din colecția Kovács⁶⁴.

Gavril Luca publică un vas cu tub⁶⁵ (Pl. VII/4) descoperit la Drăgușeni-Fălticeni (jud. Suceava), pe care-l atribuie etapei B1 a culturii Cucuteni. Vasul are dimensiuni reduse (H = 4,8 cm; Dmax. = 6,5 cm; Dgură = 2,5-2,7 cm) și este descris ca având fund semisferic și „formă sferoidală, ușor ovalizată pe direcția longitudinală a tubului”⁶⁶. Tubul, păstrat parțial, are formă tronconică, este dispus în partea superioară a vasului și a fost „tras” din pasta acestuia, fiind perforat dinspre exterior spre interior. Raportându-se la forma și dimensiunile vasului de la Drăgușeni-Fălticeni, autorul consideră că acesta are strânse analogii cu vasele cu tub de la Traian-Dealul Viei (Precucuteni I) și mai ales cu cel de la Ghelăiești-Nedeia (Cucuteni A2). În același studiu este menționat un fragment de tub de vas descoperit de I. Untaru, în anul 1972, în așezarea Cucuteni B de la Tîrgu Neamț-Dealul Pometea. Tubul, de formă tronconică, are 2,5 cm lungime, diametrul orificiului de 0,8 cm la vârf și 1,2 cm la bază.

Reamintind cele mai vehiculate ipoteze emise până atunci cu privire la modul de utilizare al acestor vase, G. Luca apreciază că folosirea lor în cadrul activităților cu caracter ritual (libații) a fost mai convingător fundamentată decât atribuirea unui caracter pediatric descoperirilor în cauză. Această opinie este argumentată prin deja binecunoscuta și frecvent menționata constatare a rarității descoperirilor de acest fel. G. Luca explică frecvența redusă a acestor vase prin posibilitatea ca ele să fi „constituit numai apanajul unor șefi spirituali ai comunităților gentile”⁶⁷. Autorul nu exclude însă posibilitatea ca vasele cu tub să fi avut totuși și o utilizare practică: manipularea unor lichide prețioase în practica medico-rituală sau pipete pentru întinderea unor substanțe necesare realizării tatuajelor.

În anul 1987, D. Boghian și C. Mihai publică un vas cu tub de scurgere⁶⁸ descoperit cu ocazia cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 1971-1973 în așezarea cucuteniană de la Buznea-Siliște (Târgu Frumos – jud. Iași). Vasul (Pl. VII/5) făcea parte din inventarul unui complex arheologic interpretat de autori ca reprezentând o locuință de cult datată în etapa Cucuteni B1. Din desenul publicat de autori reiese că vasul (H = 5 cm) are corp bitronconic, rotunjit în zona diametrului maxim, fund plat, iar tubul pare să fi fost rupt din vechime. Același vas este menționat și de C.-M. Mantu-Lazarovici, alături de alte piese cărora li se atribuie o „semnificație culturală”, ca „recipient protecoare” ale unui conținut prețios⁶⁹.

Un vas cucutenian (Pl. VII/6) descoperit la Răucești-Munteni, asemănător ca formă și dimensiuni cu cel de la Buznea-Siliște, a fost publicat în anul 1992 de Gh. Dumitroia⁷⁰. Vasul are înălțimea de 4,8 cm, fund plat, corp cvasi globular, iar tubul, tras din pastă, este poziționat aproximativ perpendicular pe linia diametrului maxim.

În monografia culturii Petrești, publicată de I. Paul în 1992, autorul menționează descoperirea, în așezările de la Păuca-Homm (Pl. VIII/1) și Ghirbom (Pl. VIII/2), a câtorva fragmente de „castroane și oale cu tub” pe care le consideră „moștenite, ca tip de vas, din cultura Turdaș”⁷¹.

În analiza ceramicii complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI, V. Voinea⁷² include „vasele cu tub de scurgere” (Pl. VIII/3-6) în cadrul unei categorii de „piese ceramice deosebite”, ce cuprinde obiecte care nu au putut fi încadrate tipologic în nici unul din tipurile descrise în lucrarea de sinteză publicată în anul 2005. Acest tip ceramic este considerat ca având „o largă răspândire în timp și spațiu, interpretările privind utilitatea lor fiind dintre cele mai variate”⁷³. Este menționat faptul că vasele cu tub reprezintă descoperiri întâlnite „în toate regiunile complexului Gumelnița-Karanovo VI, atât în faza timpurie (Lișcoteanca [...]), cât și în fazele Gumelnița A2 și B1 (Drama [...]; Cunești [...]; Căscioarele-L.3 [...])”⁷⁴. Dacă în privința vaselor cu tub miniaturale, V. Voinea consideră plauzibilă ipoteza utilizării acestora în scopuri cultice, pentru vasele cu dimensiuni medii, precum cele descoperite

⁶² Némethi 1997, 64-65, fig. 3/1-3.

⁶³ Némethi 1999, 52.

⁶⁴ Virag 2013, 112.

⁶⁵ Luca 1984-1985, 394, fig. 1.

⁶⁶ Luca 1984-1985, 393.

⁶⁷ Luca 1984-1985, 395.

⁶⁸ Boghian, Mihai 1987, 314, 322, fig. 6/1.

⁶⁹ Mantu-Lazarovici 2004, 54.

⁷⁰ Dumitroia 1992, 100, 105, fig. 4/2.

⁷¹ Paul 1992, 49, pl. XXIII/4; XXVI/5.

⁷² Voinea 2005, 45, pl. 45/1-3; 89/3.

⁷³ Voinea 2005, 45, nota 34.

⁷⁴ Voinea 2005, 45.

la Căscioarele și în regiunea Varna (vas cu patru tuburi), autoarea nu exclude posibilitatea ca acestea să fi fost folosite în „activități casnice”.

În anul 2007 a fost descoperit în așezarea de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova) un fragment dintr-un vas cu tub (Pl. IX/1), într-o locuință (L.5) atribuită aspectului cultural Stoicani-Aldeni⁷⁵.

În situl neo-eneolitic de la Seciu-*La Pompieri* (jud. Prahova) a fost descoperit, în anul 2009, un vas tronconic (Pl. IX/2, 3), cu corpul întreg și tubul spart din vechime⁷⁶. Acesta a fost atribuit culturii Gumelnița, fiind încadrat de A. Frînculeasa, după dimensiune, în categoria vaselor miniaturale, iar din punct de vedere tipologic, în cea a vaselor „de forme diverse prevăzute cu tuburi de scurgere sau poate de atașare a unui mâner din lemn (tigăi, borcane, polonice)”⁷⁷.

S. Luca, în două volume publicate în anii 2001 și 2018, referitoare la rezultatele cercetărilor din siturile neolitice de pe Valea Mureșului (campaniile 1992-1995 și 1996-1998), menționează descoperirea, în așezarea de la Turdaș-*Luncă*, a unor vase „cu țevă de scurgere”⁷⁸, atribuite de autor fazei II a culturii Turdaș și incluse în categoria „străchinilor simple, plate”⁷⁹.

În anul 1996 a fost descoperit, într-o locuință vinčiană timpurie din situl de la Limba-Oarda de Jos - Șesu Orzii (jud. Alba), un fragment de vas cu tub de scurgere (Pl. IX/4, 5), decorat cu incizii late, dispuse oblic. M. Ciută prezintă acest „vas ceramic cu tub de scurgere (vas biberon)” într-un studiu publicat în anul 2013, cu mențiunea că fragmente de vase similare au fost descoperite „în cadrul depunerilor vinčiene timpurii, dar și mai târzii, din Banat și din Transilvania”⁸⁰. Prezența, pe acest fragment, a decorului incizat, constituie o raritate pentru vasele cu tub atribuite perioadei neo-eneolitice.

C. Pătroi menționează, într-un studiu publicat în anul 2013, un vas cu „tub de scurgere” descoperit în așezarea atribuită culturii Sălcuța de la Drăgănești-Olt - *Corboaița*. Subliniind caracteristicile tipic gumelnițene ale materialelor ceramice descoperite în situl respectiv, autorul consemnează că vasul cu tub de la Drăgănești-Olt, „ce îl întâlnim în fazele I, II c de la Sălcuța, faza III de la Ostrovul Corbului și Almăjel este întâlnit în toate regiunile Gumelnița / Karanovo VI pe întreaga perioadă de evoluție”⁸¹.

În lucrarea publicată în anul 2015, C. Virag prezintă un „vas miniatural” (H = 3 cm; Dgură = 5 cm; Dfund = 2 cm), fragmentar, cu tub de scurgere (Pl. IX/6, 7)⁸². Materialele arheologice descoperite la Halmeu au fost atribuite „fazei târzii a grupului Pișcolț, la un orizont Iclod Ib - I/II”⁸³. Remarcând diversitatea terminologică existentă pentru încadrarea acestui tip de vase (vase de tip biberon sau linguri-biberon), C. Virag menționează existența și a altor descoperiri, pe care le consideră asemănătoare cu vasul prezentat și consemnează opinia potrivit căreia acestea au fost „puse pe seama influențelor culturii Lengyel în România”⁸⁴. Încadrarea la care face trimitere autorul este considerată de S. Băcuet-Crișan ca nefiind una pe deplin lămurită⁸⁵.

Cele mai multe dintre descoperirile considerate de C. Virag ca fiind asemănătoare cu „vasul miniatural” cu tub de la Halmeu-*Vamă* (Iclod⁸⁶, Suplacu de Barcău⁸⁷, Tășad⁸⁸, Ciumești-*La Silozuri* / *Fântâna Pășunii*⁸⁹, Pericei-*Keller tag*⁹⁰) par a fi, cu excepția recipientelor de la Ciumești, căușe de linguri cu deschiderea largă a gurii, baza rotunjită și tubul / mânerul găurit, poziționat imediat sub buză. De altfel, cea mai mare parte a pieselor amintite au și fost descrise ca reprezentând „linguri-biberon”⁹¹. Exceptând posibilele similarități de funcționalitate, considerăm justificate opiniile potrivit cărora vasele cu tub și așa-numitele „linguri-biberon” sunt, în mod evident, diferite tipologic, constituind categorii ceramice distincte. Astfel, S. Băcuet-Crișan considera că „lingurile-biberon se

⁷⁵ Piesă inedită; informațiile și desenul ne-au fost oferite de Alin Frînculeasa.

⁷⁶ Frînculeasa, Negrea 2010, pl. V/5; VI/4.

⁷⁷ Frînculeasa 2011, 38, 42, pl. 25/5; 43/2.

⁷⁸ Luca 2018, 50, fig. 55/7.

⁷⁹ Luca 2001, 57.

⁸⁰ Ciută 2013, 27-28, fig. 12 a, b.

⁸¹ Pătroi 2013, 145.

⁸² Virag 2015, 51, fig. 133/10.

⁸³ Virag 2015, 78.

⁸⁴ Kalmar 1986, 61-70.

⁸⁵ Băcuet-Crișan 2009, 65.

⁸⁶ Lazarovici 1983, 50-61; Kalmar 1986, 61-65, fig. 3.

⁸⁷ Ignat 1998, 62, fig. 38/3; 39/1.

⁸⁸ Ignat 1998, 62, fig. 67/1.

⁸⁹ Iercoșan 1981-1982, 35-37, fig. 1; Némethi 1997, 64-65, fig. 3/1-3; Némethi 1999, 52; Virag 2008, 93-94, pl. XXXV/5; Virag 2013, 112.

⁹⁰ Băcuet-Crișan 2009, pl. II, III.

⁹¹ Băcuet-Crișan 2009, 60-61, pl. II, III.

apropie tipologic mai mult de lingurile de lut, din care derivă probabil ca formă⁹². Realitatea, susținută de piesele descoperite, referitoare la existența, în același timp, a ligurilor-biberon și a vaselor cu tub (chiar dacă acestea din urmă sunt semnificativ mai reduse numeric), poate constitui un alt argument în favoarea tratării distincte a celor două tipuri ceramice.

În situl de la Urziceni-*Vamă* (jud. Satu Mare) a fost descoperit, în cursul campaniei din anul 2017, un vas cu tub⁹³ depus într-un mormânt de înhumare (M. 86) atribuit culturii Bodrogkeresztúr⁹⁴. În groapa mormântului au fost identificate rămășițele a doi defuncți, un adult și un copil, sugar. Dacă recipientele cu tub descoperite în mormintele adulților au fost considerate „vase de libații”⁹⁵, asocierea dintre acestea și copii par să susțină utilizarea lor ca biberoane. Din analizele chimice efectuate pe vase asemănătoare, ca formă și capacitate de stocare, cu cele neo-eneolitice, dar descoperite în morminte de copii atribuite sfârșitului epocii bronzului (*Augsburg-Haunstetten*) și începutului epocii fierului (*Dietfurt-Tankstelle* și *Dietfurt-Tennisplatz*), a rezultat că acestea fuseseră utilizate pentru stocarea laptelui de animale⁹⁶.

În așezarea gumelnițeană de la Urlați (jud. Prahova) a fost identificat, în campania din 2014, un tub de vas, iar în cursul cercetării complexului nr. 3 (groapă) din anul 2018, a fost descoperit un fragment de vas cu tub (Pl. IX/8)⁹⁷.

Întrucât vasele cu tub descoperite la Pietroasa Mică-*Gruia Dării* (jud. Buzău) au constituit deja subiectul unui studiu⁹⁸ dedicat exclusiv lor, vom prezenta descoperirile respective într-o manieră foarte succintă. Cele două vase au fost găsite întregi în zone situate în apropierea unor complexe arheologice, într-un context caracterizat prin amestecul de materiale eneolitice de tip Cernavoda I și Cucuteni B.

Vasul descoperit în campania din anul 2013 (Pl. X/1-5) are dimensiuni reduse (H = 5,1 cm; Dmax. = 4,7 cm; Dgură = 3,4 cm; Dfund = 3,3 cm; V = 20,5 ml) și este singurul recipient cu două tuburi cunoscut, până acum, în așezări atribuite eneoliticului de pe teritoriul României.

Cel de-al doilea vas (Pl. XI/1-7) a fost descoperit în anul 2018 și are, asemănător cu primul, dimensiuni foarte reduse (H = 4,6 cm; Dmax. = 4,9 cm; Dgură = 3,9 cm; V = 24 ml). Particularitatea acestui recipient constă în decorul reprezentat de două proeminențe conice, modelate în zona diametrului său maxim. Prezența acestor proeminențe este importantă în contextul rarității decorurilor, de orice natură, identificate în cazul vaselor cu tub descoperite pe teritoriul țării noastre.

Deși dimensiunile reduse ale recipientelor de la *Gruia Dării* fac puțin plauzibilă utilizarea acestora ca biberoane, analizele chimice asupra conținutului unor vase cu tub având dimensiuni asemănătoare, dar atribuite unor perioade diferite (epoca bronzului și epoca fierului), au indicat stocarea laptelui de animale în recipientele respective⁹⁹.

Concluzii

Stabilirea terminologiei folosite pentru denumirea tipului de vase care constituie tematica prezentului studiu s-a bazat, în principal, pe presupusa funcționalitate a acestora. Încercările de determinare a utilității vaselor sunt, în mod evident, corelate cu demersurile întreprinse pentru atribuirea unei denumiri, cât mai adecvate, acestei categorii ceramice.

Apariția vaselor cu tub și, în special, a celor utilizate ca biberoane a fost corelată cu procesele de trecere a comunităților neolitice spre un mod de subzistență bazat pe cultivarea plantelor și creșterea animalelor¹⁰⁰. Astfel, s-a considerat că utilizarea pe scară largă a laptelui de origine animală pentru hrănirea copiilor a devenit posibilă doar odată cu extinderea procesului de domesticire al animalelor care îl produceau¹⁰¹.

Originea și aria de răspândire a vaselor cu tub constituie, la fel ca și utilitatea acestora, subiectul unor opinii diverse. În ceea ce privește originea acestor vase, a fost formulată opinia potrivit căreia ea ar trebui „căutată în Mediterana

⁹² Băcuet-Crișan 2009, 62.

⁹³ Informație comunicată de C. Virag cu ocazia prezentării susținute în cadrul Sesiunii Naționale de Rapoarte Arheologice, desfășurată la Cluj-Napoca, în anul 2018.

⁹⁴ Virag 2018, 147.

⁹⁵ Monah 1976, 274, nota 36.

⁹⁶ Dunne et al. 2019, 246-248.

⁹⁷ Piese inedite; informațiile și desenul vasului descoperit în anul 2018 ne-au fost oferite de Alin Frînculeasa.

⁹⁸ Grigoraș 2018, 123-131, pl. I, II.

⁹⁹ Dunne et al. 2019, 247.

¹⁰⁰ Dunne et al. 2019, 246; Halcrow 2019, 182.

¹⁰¹ Howcroft, Eriksson, Lidén 2012, 31.

orientală¹⁰². Astfel, s-a constatat că vasele cu tub apar „încă din cele mai vechi nivele neolitice de la Susa și din Mesopotamia”, fiind descoperite în contexte diverse, „atât în așezări, cât și în necropole”¹⁰³. Recipientele cu tub au fost considerate ca având „o largă răspândire în timp și spațiu”¹⁰⁴, vase aparținând acestei categorii fiind cunoscute din descoperiri atribuite perioadei neo-eneolitice din Orient și Europa.

Apariția vaselor cu tub pe actualul teritoriu al României a fost plasată în contextul contactelor și influențelor manifestate în cadrul puternicelor legături existente între acest spațiu și „sud-estul Europei și Asia Anterioară”¹⁰⁵. Am menționat deja în cuprinsul acestui studiu și opiniile divergente referitoare la atribuirea unora dintre vasele cu tub descoperite în zona de nord-vest a țării noastre influențelor culturii Lengyel¹⁰⁶.

Harta (Pl. XII) cu localizarea descoperirilor de vase cu tub identificate pe actualul teritoriu al României indică prezența acestora pe o suprafață extinsă, în cadrul unor așezări și doar într-un singur caz într-o necropolă, aparținând mai multor culturi neo-eneolitice. Centralizarea și gruparea acestor descoperiri în funcție de culturile arheologice cărora le sunt atribuite, indică o clară preponderență a prezenței lor în situri aparținând perioadei eneolitice și, mai cu seamă, eneoliticului final. Această constatare ar putea fi corelată cu evoluția și extinderea activităților de cultivare a plantelor, precum și cu generalizarea creșterii animalelor domestice.

Opiniile referitoare la „înrudirea” dintre vasele cu tub și cele cu „cioc” / „jgheab” sau lingurile-biberon, precum și cele legate de posibilele „filiații” existente între acestea au fost deja analizate în cuprinsul acestui studiu. În această privință, putem concluziona, bazându-ne pe centralizarea descoperirilor existente și prezentate în ilustrații, că posibilele similitudini de utilizare ale acestor tipuri de recipiente nu sunt suficiente pentru argumentarea includerii acestora, fără nici o distincție, într-o singură categorie tipologică. Zona de dispunere a tubului (imediat sub buza căușului, la linguri și, predominant, în zona mediană a corpului, la vase) și diferențele evidente, de formă, dintre tub și „cioc”, precum și dintre corpul / recipientul de stocare al vaselor cu tub și cel al lingurilor-biberon, conduc spre includerea acestora în categorii ceramice distincte. De asemenea, descoperirea în același timp și spațiu, a unor vase aparținând celor trei tipuri ceramice menționate, constituie un alt argument pentru încadrarea lor în categorii tipologice diferite. Același argument poate fi invocat și pentru reevaluarea opiniilor referitoare la „derivarea” vaselor cu tub din cele cu „cioc” sau din lingurile-biberon.

Considerăm că includerea recipientelor cu tub în categoria, mai largă, a vaselor pseudo-*kernos*¹⁰⁷ sau „zise *kernos*”¹⁰⁸ necesită clarificări suplimentare. Definirea categoriei pseudo-*kernos* ca reprezentând, în general, recipiente „compuse” al căror corp principal / vas-suport nu comunică cu formele atașate¹⁰⁹, credem că exclude posibilele asemănări de utilizare dintre acestea și vasele cu tub. Chiar și acceptarea includerii vaselor cu tub în categoria recipientelor pseudo-*kernos*, doar pe baza simplei asemănări formale dintre acestea necesită, în opinia noastră, o evaluare mult mai nuanțată. Analiza caracteristicilor acestor vase relevă evidențele diferențe tipologice, morfologice și decorative existente între recipientele amintite. Categoria pseudo-*kernos* cuprinde recipiente (de obicei „compuse”) mult mai elaborate din punct de vedere al formelor și manierei de modelare, calitatea bună sau foarte bună a pastei și complexitatea decorurilor aplicate constituind caracteristici care le conferă attribute mult mai pregnant „ceremoniale” decât cele ale vaselor cu tub. Pasta, în general cu incluziuni, raritatea decorurilor și maniera destul de puțin îngrijită de realizare a vaselor cu tub conferă acestora aspectul unor recipiente cu caracteristici de uz comun. Chiar și așa, o parte dintre cercetători au atribuit unora dintre aceste recipiente conotații cultice în strânsă legătură cu comportamente ce țin de spiritualitatea perioadei respective. Această abordare a fost determinată de relativa raritate a pieselor de acest tip, de dificultățile de identificare a utilității unor vase cu dimensiuni miniaturale, precum și de prezența, chiar dacă extrem de rară, a unora dintre acestea în contexte cu valențe de sacralitate. În ceea ce privește frecvența redusă a descoperirilor, considerăm că această constatare trebuie analizată avându-se în vedere descoperirile centralizate în acest studiu, foarte probabila existență a unor vase asemănătoare, încă nepublicate (vezi piesele inedite de la Mălăieștii de Jos, Urlați și Urziceni-*Vamă*, menționate în acest articol) sau publicate, dar rămase neidentificate datorită încadrării neexplicite sau includerii acestora în categorii ceramice mai largi ori tipologii diverse. Referitor la vasele cu tub miniaturale, aparent fără o utilitate practică și poate tocmai de aceea „atractive” în a fi asociate unor comportamente cultice, au fost formulate câteva opinii, amintite și în acest studiu, privind posibilele funcționalități „profane” ale acestora: picurarea sau întinderea culorilor pe ceramică / suprafețe diverse, dozarea administrării de substanțe analgezice / curative ș.a. Existența unei singure informații

¹⁰² Neustupný 1956, 461; cf. Monah 1976, 274, nota 22.

¹⁰³ Monah 1976, 272-273, nota 36.

¹⁰⁴ Voinea 2005, 45, nota 34.

¹⁰⁵ Cucoș 1974, 128.

¹⁰⁶ Kalmar 1986, 61-70; Băcucet-Crișan 2009, 65.

¹⁰⁷ Ruttkay 1999.

¹⁰⁸ Boghian 2012, 47-48.

¹⁰⁹ Delnef 2006, 215-224; cf. Boghian 2012, 41, nota 7.

referitoare la descoperirea pe teritoriul României a unui vas cu tub identificat într-un mormânt de înhumare¹¹⁰ nu permite decât formularea unor vagi supoziții referitoare la caracterul acestei depuneri. Având în vedere faptul că în mormântul respectiv au fost identificate rămășițele unui copil, sugar¹¹¹, se poate doar presupune faptul că vasul cu tub ar fi putut fi depus ca accesoriu / *paraphernalia* în cadrul ceremonialului funerar.

Apreciem că, mai ales pentru o perioadă care ține de preistorie, toate opiniile referitoare la posibilele funcționalități, practice, rituale sau poate combinate, ale vaselor cu tub, trebuie luate în considerare și supuse unor analize bazate pe criterii obiective. Referitor la valențele rituale atribuite unora dintre aceste piese, ne-am exprimat opinia potrivit căreia ar fi necesară reevaluarea părerilor care stabilesc un determinism, direct și neechivoc, între contextul descoperirilor și funcționalitatea vaselor identificate¹¹². În ceea ce privește stabilirea funcționalităților practice, este foarte probabil ca cel puțin o parte dintre vasele cu tub, ca de altfel și alte recipiente aparținând ceramicii neo-eneolitice, să fi avut utilități multiple, distincte și diferite de scopul inițial pentru care fuseseră realizate. Din acest motiv, rezultatele analizelor chimice realizate pentru determinarea conținutului vaselor cu tub, ar putea reprezenta doar o etapă de moment din posibilul spectru de funcționalități ale acestora.

Există numeroase vase cu tub, în special cele descoperite în cursul unor campanii mai vechi, pentru care nu a fost precizat contextul arheologic al descoperirii. În cazul vaselor pentru care această informație a fost consemnată se poate constata faptul că majoritatea provin din depuneri situate în afara complexelor, din stratul de cultură, foarte puține din locuințe și gropi, doar un singur vas fiind descoperit într-un mormânt. Astfel, s-ar putea afirma că majoritatea covârșitoare a vaselor cu tub descoperite până acum provin din așa-zise contexte „profane” sau „casnice”, constatare care pare a fi în contradicție cu opiniile referitoare la valențele cultice ale acestora. Referitor la acest aspect, ne-am exprimat deja opinia potrivit căreia contextul arheologic al descoperirilor nu constituie un criteriu definitoriu pentru stabilirea caracterului sacru, profan sau combinat al acestor vase.

Am preluat și menționat, în toate cazurile în care au fost consemnate, informațiile referitoare la dimensiunile / capacitatea de stocare a vaselor cu tub descoperite, considerând ca fiind pe deplin justificate opiniile potrivit cărora aceste date sunt extrem de relevante pentru stabilirea posibilelor utilități ale recipientelor respective. În același scop, am acordat o atenție specială consemnării tuturor descrierilor cu informații referitoare la prezența sau nu a urmelor de ardere / culoare, poziția, forma și dimensiunile tubului de scurgere.

În final, reiterăm opinia, argumentată în cuprinsul acestui articol, potrivit căreia am considerat denumirea de *vase cu tub* ca fiind cea mai adecvată pentru desemnarea categoriei tipologice în care ar trebui încadrate aceste recipiente. Considerăm că denumirea acestei categorii poate fi individualizată, fără echivoc, doar pe baza criteriului obiectiv al principalei și inconfundabilei caracteristici tipologice a acestor vase (prezența tubului / tuburilor) și nicidecum pe varietatea, de cele mai multe ori intuitiv determinată, a numeroaselor funcționalități prezumate.

Sperăm că acest studiu va contribui la identificarea mult mai multor piese asemănătoare, imprecis ori neclar încadrate sau rămase, deocamdată, nepublicate și va asigura premisele analizării mult mai unitare a acestor materiale ceramice „speciale”.

Mulțumiri

Colegilor Alin Frînculeasa (Muzeul de Istorie și Arheologie Prahova) pentru amabilitatea de a ne pune la dispoziție informații, fotografii și desene ale unor piese inedite; Cristian Virag (Muzeul Județean Satu Mare), Marius Ciută (Inspectoratul de Poliție al Județului Alba) și Cristian Eduard Ștefan (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București) pentru promptitudinea cu care ne-au oferit surse bibliografice și sugestii extrem de utile pentru realizarea acestui studiu; Lăcrămioara-Elena Istina (Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău) pentru fotografierea vasului cu tub descoperit la Vermești-*Cetățuie*; Stănică Pandrea (Muzeul Brăilei „Carol I”) pentru acceptul de a realiza și utiliza imagini ale vasului cu tub din colecția muzeului; Daniel Garvăn (Muzeul Județean Buzău) pentru fotografierea vasului de la Rîmnicelu și Cătălin Dinu (Muzeul Județean Buzău) pentru sprijinul acordat în traducerea rezumatului și a legendelor ilustrațiilor aferente prezentului studiu.

¹¹⁰ Vas descoperit la Urziceni-*Vamă*, conform informației oferite de C. Virag.

¹¹¹ Virag et al. 2017, 147, 396, fig. 2.

¹¹² Grigoraș 2018, 125-126.

BIBLIOGRAFIE

- Anastasiu, Harțuche 1967   Anastasiu, F., Harțuche, N., Cercetări și descoperiri arheologice în raionul Brăila, *Danubius*, I, 1967, 19-39.
- Andreescu 2002   Andreescu, R.-R., *Plastica antropomorfă gumelnițeană. Analiză primară*, Monografii, III, București, 2002.
- Băcuet-Crișan 2009   Băcuet-Crișan, S., Considerații privind lingurile-biberon neolitice, *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 13, 2009, 59-68.
- Boghian 2012   Boghian, D., Unele observații cu privire la vasele cucuteniene de tip kernos / pseudo kernos, *Mem.Antiq.*, XXVIII, 2012, 39-63.
- Boghian, Mihai 1987   Boghian, D., Mihai, C., *Le complexe de culte et le vase à décor ornithomorphe peint découverts à Buznea (dép. de Iași)*, în M. Petrescu-Dîmbovița, N. Ursulescu, D. Monah, V. Chirica (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen, Session scientifique dédiée au centenaire des premières découvertes de Cucuteni (Iași - Piatra Neamț, 24-28 septembre 1984)*, Bibliotheca Archaeologica Iassiensis I, Iași, 1987, 313-324.
- Bókay 1937   Bókay, J., *Jahresbericht für Kinderheilkunde*, Berlin, 1937.
- Bologa 1960   Bologa, V., „Gutti” (biberoane) romane din sticlă, în M. Macrea (ed.) *Omagiu lui Constantin Daicoviciu cu prilejul împlinirii a 60 de ani*, Editura Academiei R.P.R., București, 1960, 55-58.
- Ciută 2013   Ciută, M. M., O locuință viniciană timpurie descoperită la Limba-Oarda de Jos – Șesu Orzii (jud. Alba), *Apulum*, L, 2013, 23-45.
- Contenau 1927   Contenau, G., *Manuel d'archéologie orientale*, 1, Paris, 1927.
- Crișan 1968   Crișan, E., Un biberon hallstattian, *AMN*, V, 1968, 405-407.
- Cucoș 1974   Cucos, Șt., Vase neolitice cu tub și semnificația lor, *SCIV*, 25, 1, 1974, 125-130.
- Delnef 2006   Delnef, H., Kernos et pseudo-kernos au Britzgyberg (Illfurth, dép. Haut-Rhin), *ArchKorresp, Jahrgang*, 36, Heft 2, 2006, 215-224.
- Dumitrescu 1950   Dumitrescu, H., Cercetări arheologice la Văleni (jud. Neamț), *SCIV*, I, 2, 1950, 19-51.
- Dumitrescu 1963   Dumitrescu, Vl., Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolie (I), *SCIV*, XIV, 1, 1963, 51-78.
- Dumitroaia 1992   Dumitroaia, Gh., Materiale și cercetări arheologice din nord-estul județului Neamț, *Mem.Antiq.*, XVIII, 1992, 63-145.
- Dunne et al. 2019   Dunne, J., Rebay-Salisbury, K., Salisbury, R. B., Frisch, A., Walton-Doyle, C., Evershed, R. P., Milk of ruminants in ceramic baby bottles from prehistoric child's graves, *Nature*, 574, 2019, 246-248.
- Frînculeasa, Negrea 2010   Frînculeasa, A., Negrea, O., Un sit din epoca neo-eneolitică în zona colinară a Munteniei – Seciu, jud. Prahova, *Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Seria Arheologie*, 2, 2010, 123-138.
- Frînculeasa 2011   Frînculeasa, A., *Seciu – județul Prahova. Un sit din epoca neo-eneolitică în nordul Munteniei*, Editura Oscar Print, București, 2011.
- Grigoraș 2018   Grigoraș, L., Vase eneolitice cu tub descoperite la Pietroasa Mică-Gruiu Dării (com. Pietroasele, jud. Buzău), *Mousaios*, XXII, 2018, 123-131
- Halcrow 2019   Halcrow, S. E., Early Europeans bottle-fed babies with animal milk, *Nature*, 574, 2019, 182-183.
- Harțuche 1976   Harțuche, N., Vasul-biberon eneolitic de la Râmnicelu (jud. Brăila), *Mem.Antiq.*, IV-V (1972-1973), 1976, 265-267.
- Howcroft, Eriksson, Lidén 2012   Howcroft, R., Eriksson, G., Lidén, K., The Milky Way: the implications of using animal milk product in infant feeding, *Anthropozoologica*, 47, 2012, 31-43.
- Iercoșan 1981-1982   Iercoșan, N., Un vas-biberon eneolitic descoperit la Ciumești, *Satu Mare. Studii și Comunicări*, V-VI, 1981-1982, 35-38.
- Ignat 1998   Ignat, D. F., *Grupul cultural neolitic Suplacu de Barcău*, în Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica, XVI, Editura Mirton, Timișoara, 1998.

- Jungsteinzeit 1981 *Jungsteinzeit in Bulgarien (Neolithikum und Äneolithikum)*, coord. R. Busch, Komitee für Kultur der Volksrepublik Bulgarien, 1981.
- Kalmar 1986 Kalmar, Z., Elemente ale culturii Lengyel în nord-vestul României, *AMP*, X, 1986, 61-70.
- Kandyba 1937 Kandyba, O., *Schipenitz. Kunst und Geräte eines Neolithischen Dorfes, Bücher zur Ur- und Frühgeschichte*, 6, Viena, 1937.
- Klebe, Schadewaldt 1955 Klebe, D., Schadewaldt, H., *Gefäße zur Kinderernährung im Wandel der Zeit*, Frankfurt am Main, 1955.
- Lazarovici, Némethi 1983 Lazarovici, Gh., Némethi, J., Neoliticul dezvoltat din nord-vestul României (Sălajul, Sătmăru și Clujul), *AMP*, VII, 1983, 17-60.
- Lips 1958 Lips, I.E., *Obârșia lucrurilor. O istorie a culturii omenirii*, Editura Științifică, București, 1958.
- Luca 1984-1985 Luca, G., Noi mărturii privind vasele cu tub de scurgere, Suceava, XI-XII, 1984-1985, 393-395.
- Luca 2001 Luca, S.A., *Așezări neolitice pe Valea Mureșului (II). Noi cercetări arheologice la Turdaș-Luncă. I. Campaniile anilor 1992-1995*, Bibliotheca Musei Apulensis, XVII, București, 2001.
- Luca 2018 Luca, S.A., *Așezări neolitice pe Valea Mureșului (III). Noi cercetări arheologice la Turdaș-Luncă. II. Campaniile anilor 1996-1998*, în Bibliotheca Septemcastrensis, XXV, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2018.
- Mantu-Lazarovici 2004 Mantu-Lazarovici, C.-M., Sanctuarele Precucuteni Cucuteni, *ArhMold*, XXV (2002), 2004, 47-67.
- Marinescu-Bîlcu 1971 Marinescu-Bîlcu, S., Aspects tardifs de la civilisation à céramique rubanée et sa contribution à la genèse de la civilisation Précucuteni I, *Prähistorische Zeitschrift*, 46, 1, 1971, 4-36.
- Marinescu-Bîlcu 1972 Marinescu-Bîlcu, S., Quelques aspects du problème de l'apport de la céramique rubanée à la formation de la civilisation Précucuteni I, *Alba Regia*, XII (1971), 1972, 162-171.
- Marinescu-Bîlcu 1974 Marinescu-Bîlcu, S., *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Biblioteca de Arheologie, XXII, Editura Academiei R.S.R., București, 1974.
- Meller 2011 Meller, H. E., *Bronzerausch: Spätneolithikum und Frühbronzezeit*, Begleithefte zur Dauerausstellung im Landesmuseum für Vorgeschichte Halle, 4, Halle, 2011.
- Monah 1976 Monah, D., Câteva observații asupra vaselor neo-eneolitice cu tub de scurgere, *Mem.Antiq.*, IV-V (1972-1973), 1976, 269-275.
- Némethi 1997 Némethi, J., Câteva considerații asupra colecției „Kovács”, *Satu Mare. Studii și Comunicări*, Seria Arheologie, XIV, 1997, 63-68.
- Némethi 1999 Némethi, J., *Repertoriul arheologic al zonei Careiului*, Bibliotheca Thracologica, XXVIII: București, 1999.
- Neustupný 1956 Neustupný, C., K relativní chronologii volutové keramiky, *Archeologické rozhledy*, VIII, 1956, 386-407.
- Nițu, Cucos, Monah 1971 Nițu, A., Cucos, Șt., Monah, D., Ghelăiești (Piatra Neamț) I. Săpăturile din 1969 în așezarea cucuteniană „Nedeia”, *Mem.Antiq.*, III, 1971, 11-64.
- Paul 1992 Paul, I., *Cultura Petrești*, Monografii – Repertorii, Editura Museion: București, 1992.
- Peiper 1966 Peiper, A., *Chronik der Kinderheilkunde*, Leipzig, 1966.
- Pătroi 2011 Pătroi, C.N., Caracterul gumelnițean al culturii eneolitice Sălcița, *Buletinul Muzeului Județean Teleorman*, Seria Arheologie, 3, 2011, 143-154.
- Roman 1971 Roman, P., Strukturänderungen des Endäneolithikums im Donau-Karpaten-Raum, *Dacia N.S.*, XV, 1971, 31-169.
- Roska 1941 Roska, M., *Die Sammlung Zsofia von Torma in der Numismatisch-Archäologischen Abteilung des Siebenbürgischen Nationalmuseums*, Editura Minerva, Cluj, 1941.
- Roska 1943 Roska, M., *Az Erdély őskori festett agyagművész, Közlemények*, III, 1, 1943, 61-80.

Ruttkey 1999	Ruttkey, E., <i>Boleraz-Gruppe</i> , în E. Lenneis, C. Neugebauer-Maresh, E. Ruttkey (eds.), <i>Jungsteinzeit im Osten Österreichs</i> , Verlag Niederösterreichisches Pressehaus, St. Polten - Wien, 1999.
Sălceanu 2008	Sălceanu, I., <i>Orizontul Sălcuța IV - Herculan II-III în vestul României</i> , Seria Monographia, I, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2008.
Sîrbu et al. 2011	Sîrbu, V., Matei, S., Costache, D., Grigoraș, L., El Susi, G., <i>Pietroasa Mică-Gruu Dării, jud. Buzău. Descoperirile din epocile neolitică și a bronzului (III)</i> , în Monografii Arheologice, III, Biblioteca Mousaios, Brăila - Buzău, 2011.
Tichý 1956	Tichý, R., Habitat néolithique de Mahelnice en Moravie, <i>Archeologické rozhledy</i> , VIII, 1956, 3-8.
Virag 2008	Virag, C., <i>A Kovács gyűjtemény ujkőkory es rezkori keramiaanyaga</i> , A Nyiregyhazi Josa Andras Muzeum Evkonyve, L, 2008, 91-159.
Virag 2013	Virag, C., Materiale ceramice eneolitice din colecția Kovács, <i>Satu Mare. Studii și Comunicări</i> , XXIX/1, 2013, 111-128.
Virag 2015	Virag, C., <i>Situl neolitic Halmeu-Vamă</i> , Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2015.
Virag et al. 2018	Virag, C., Astaloș, C. T., Gyurka, O., Tentiș, D. M., Brândușan, L., Urziceni, com. Urziceni, jud. Satu Mare, Urziceni-Vade Ret, Punct: Vamă, <i>CCA. Campania 2017</i> , 2018, 147, 148.
Voinea 2005	Voinea, V. M., <i>Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2</i> , Editura Ex Ponto, Constanța, 2005.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Plate I. 1-6. Vessel with tube discovered at Rîmnicelu: 1-4. after Anastasiu, Harțușe, 1967, fig. 10. 3, 3a; Harțușe, 1976, 396, fig. 1, without scale; 5, 6. photo: D. Garvăn.

Plate II. 1-5. Vessels with tube: 1-3. Stupini (after Crișan, 1968, fig. 1, 2, without scale); 4. Pecica-Șanțul Mare (after Roman, 1971, abb. 37, 4, without scale); 5. Ostrovul Corbului (after Roman, 1971, abb. 6, 98, without scale); 6. Vessel with “beak”: Băile Herculan-Peștera Hoților (after Roman, 1971, abb. 22, 24, without scale).

Plate III. 1-7. Vessels with tube: 1-4. Ghelăiești-Nedeia (after Cucos, 1974, fig. 1; 2/1, without scale); 5-7. Tîrpești (after Marinescu-Bîlcu, 1971, fig. 1/11, without scale).

Plate IV. 1-7. Vessel with tube discovered at Vermești-Cetățuie: 1, 2. photo: L.-E. Istina; 3-7. after Monah, 1976, fig. 1/2; 5/4 (without scale).

Plate V. 1-12. Potsherds with spout or “beak” discovered at Turdaș-Luncă (after Roska, 1941, pl. LXXVIII/9-16, without scale).

Plate VI. 1-6. Potsherds with tube or „beak”: 1-3. Ghelăiești-Nedeia (after Monah, 1976, fig. 1/1; 5/2, 3, without scale); 4. Văleni - Piatra-Neamț (after Dumitrescu, 1950, fig. 15/5, without scale); 5, 6. Ghigoești-Trudești (after Marinescu-Bîlcu, 1974, fig. 46/8 a, b).

Plate VII. 1-6. Vessels with tube: 1, 2. Ciumești-Gropi de silozuri (after Iercoșan, 1981-1982, fig. 1); 3. Ciumești-La Silozuri / Fântâna Pășunii (after Nemeti, 1997, fig. 3/1); 4. Drăgușeni-Fălticeni (after Luca, 1984-1985, fig. 1, without scale); 5. Buznea-Siliște (after Boghian, Mihai, 1987, fig. 6/1); 6. Răucești-Munteni (after Dumitroaia, 1992, fig. 4/2).

Plate VIII. 1-6. Vessels with tube: 1. Păuca-Homm (after Paul, 1992, pl. XXIII/4); 2. Ghirbom (after Paul, pl. XXVI/5); 3. Lișcoteanca (after Voinea, 2005, pl. 45/1, without scale); 4. Drama (after Voinea, 2005, pl. 45/2, without scale); 5. Cunești (after Voinea, 2005, pl. 45/3, without scale); 6. Căscioarele (after Voinea, 2005, pl. 89/3).

Plate IX. 1-8. Vessels with tube: 1. Mălăiești de Jos (drawing: A. Frînculeasa); 2, 3. Seciu-La Pompieri (after Frînculeasa, Negrea, 2010, pl. V/5; VI/4); 4, 5. Limba-Oarda de Jos - Șesu Orzii (after Ciută, 2013, fig. 12 a, b); 6, 7. Halmeu-Vamă (after Virag, 2015, fig. 133/10); 8. Urlați (drawing: A. Frînculeasa).

Plate X. 1-5. Vessel with two tubes discovered at Pietroasa Mică-Gruu Dării (after Grigoraș, 2018, pl. I).

Plate XI. 1-7. Vessel with tube discovered at Pietroasa Mică-*Gruu Dării* (after Grigoraș, 2018, pl. II).

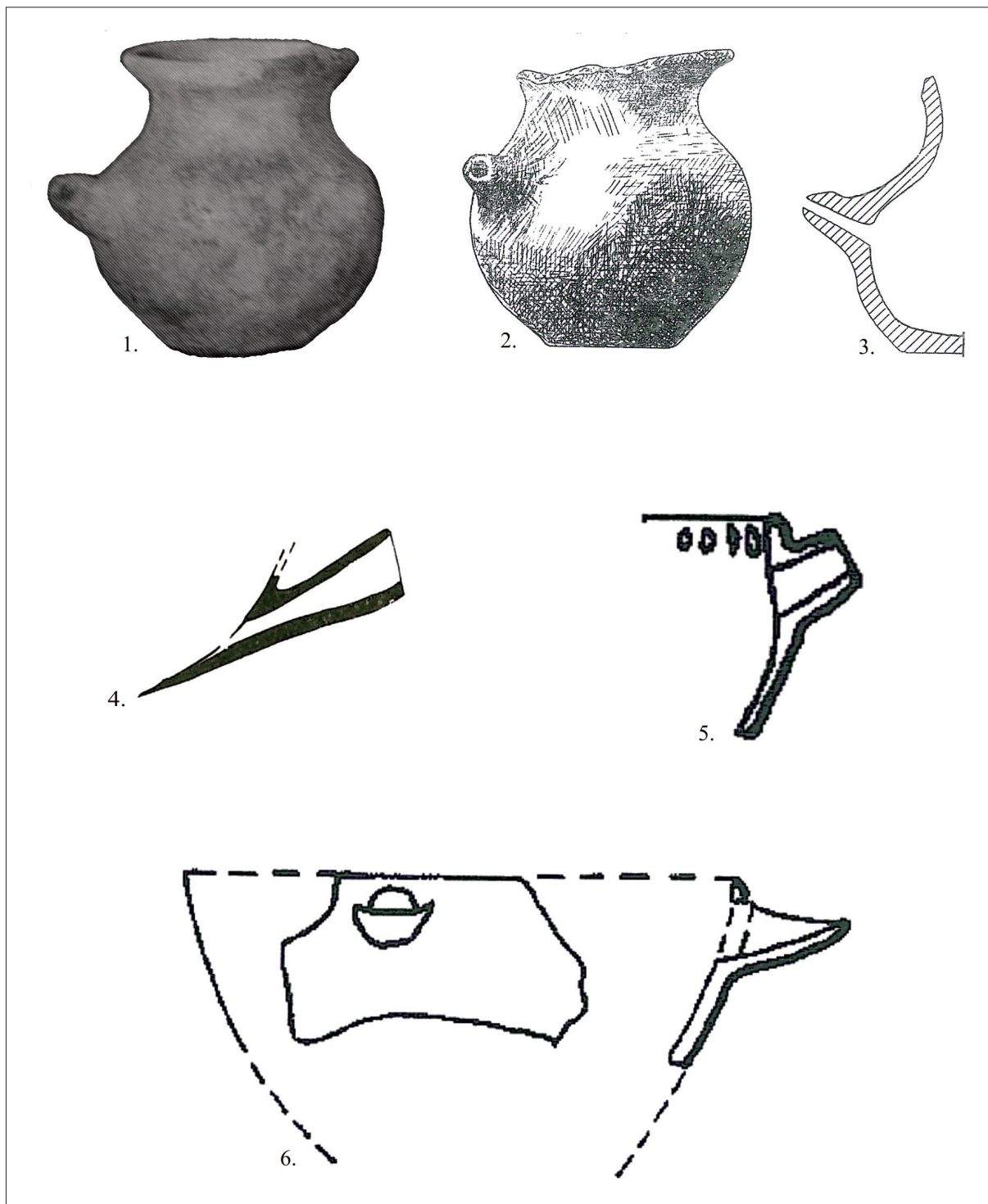
Plate XII. Sites with artefacts considered by us as representing vessels with tube: 1. Pietroasa Mică-*Gruu Dării*, Buzău County (two whole vessels); 2. Mălăieștii de Jos, Prahova County (vessel tube); 3. Seciu-*La Pompieri*, Prahova County (fragmentary vessel); 4. Urlați, Prahova County (vessel tube and a fragment of vessel with tube); 5. Rîmnicelu, Brăila County (whole vessel); 6. Lișcoteanca, Brăila County (fragmentary vessel); 7. Cunești, Călărași County (fragment of vessel with tube); 8. Căscioarele, Călărași County (fragmentary vessel); 9. Drăgănești-Olt - *Corboaica*, Olt County (fragment of vessel with tube); 10. Ostrovul Corbului, Mehedinți County (fragment of vessel with tube); 11. Almăjel, Mehedinți County (fragment of vessel with tube); 12. Vermești-*Cetățuie*, Bacău County (whole vessel); 13. Ghelăiești-*Nedeia*, Neamț County (whole vessel and a fragment of vessel tube); 14. Tîrpești, Neamț County (vessel tube); 15. Ghigoești-*Trudești*, Neamț County (vessel tube); 16. Văleni - Piatra-Neamț, Neamț County (fragment of vessel tube); 17. Răucești-*Munteni*, Neamț County (fragmentary vessel); 18. Traian-*Dealul Viei*, Neamț County (miniature vessel with tube); 19. Piatra Șoimului (formerly named Calu), Neamț County (fragment of vessel with tube); 20. Târgu Neamț-*Dealul Pometea*, Neamț County (fragment of vessel tube); 21. Buznea-*Siliște*, Iași County (fragmentary vessel); 22. Drăgușeni-Fălticeni, Suceava County (fragmentary vessel); 23. Păuca-*Homm*, Sibiu County (fragmentary vessel); 24. Ghirbom, Alba County (fragmentary vessel); 25. Limba-Oarda de Jos - *Șesu Orzii*, Alba County (fragment of vessel with tube); 26. Turdaș-*Luncă*, Hunedoara County (fragments of tubes and vessels with tube); 27. Pecica-*Șanțul Mare*, Arad County (fragment of vessel with tube); 28. Urziceni-*Vamă*, Satu Mare County (reconstructable vessel); 29. Ciumești-*Gropi de silozuri*, Satu Mare County (whole vessel); 30. Ciumești-*La Silozuri / Fântâna Pășunii*, Satu Mare County (fragment of vessel with tube); 31. Halmeu-*Vamă*, Satu Mare County (fragmentary vessel).

LAURENȚIU GRIGORAȘ,
Muzeul Județean Buzău,
g_11973@yahoo.com

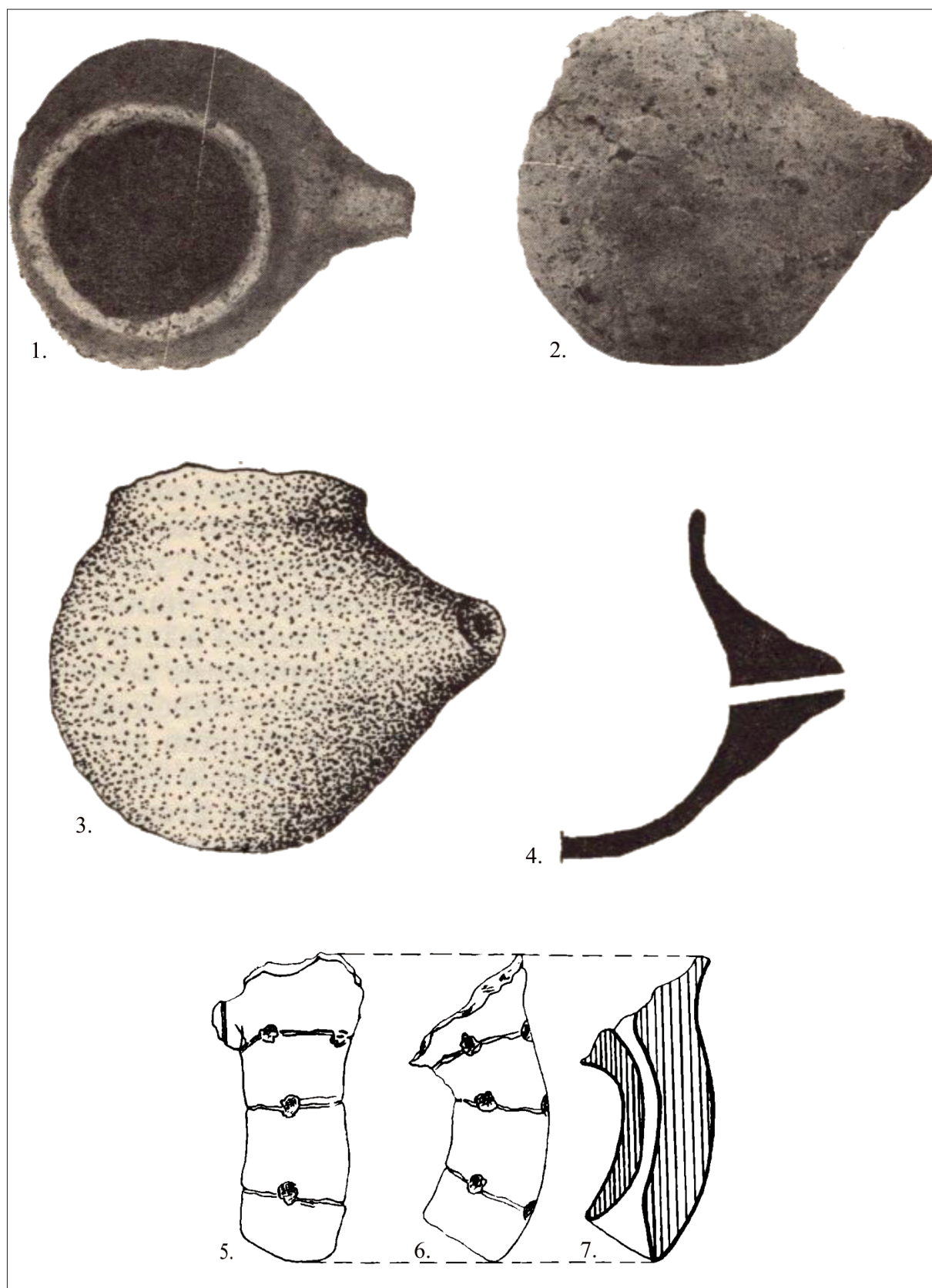

Planșa I. 1-6. Vas cu tub descoperit la Rîmnicelu: 1-4. după Anastasiu, Harțuche, 1967, fig. 10/3, 3a; Harțuche, 1976, 396, fig. 1, fără scară; 5, 6. foto: D. Garvăn.

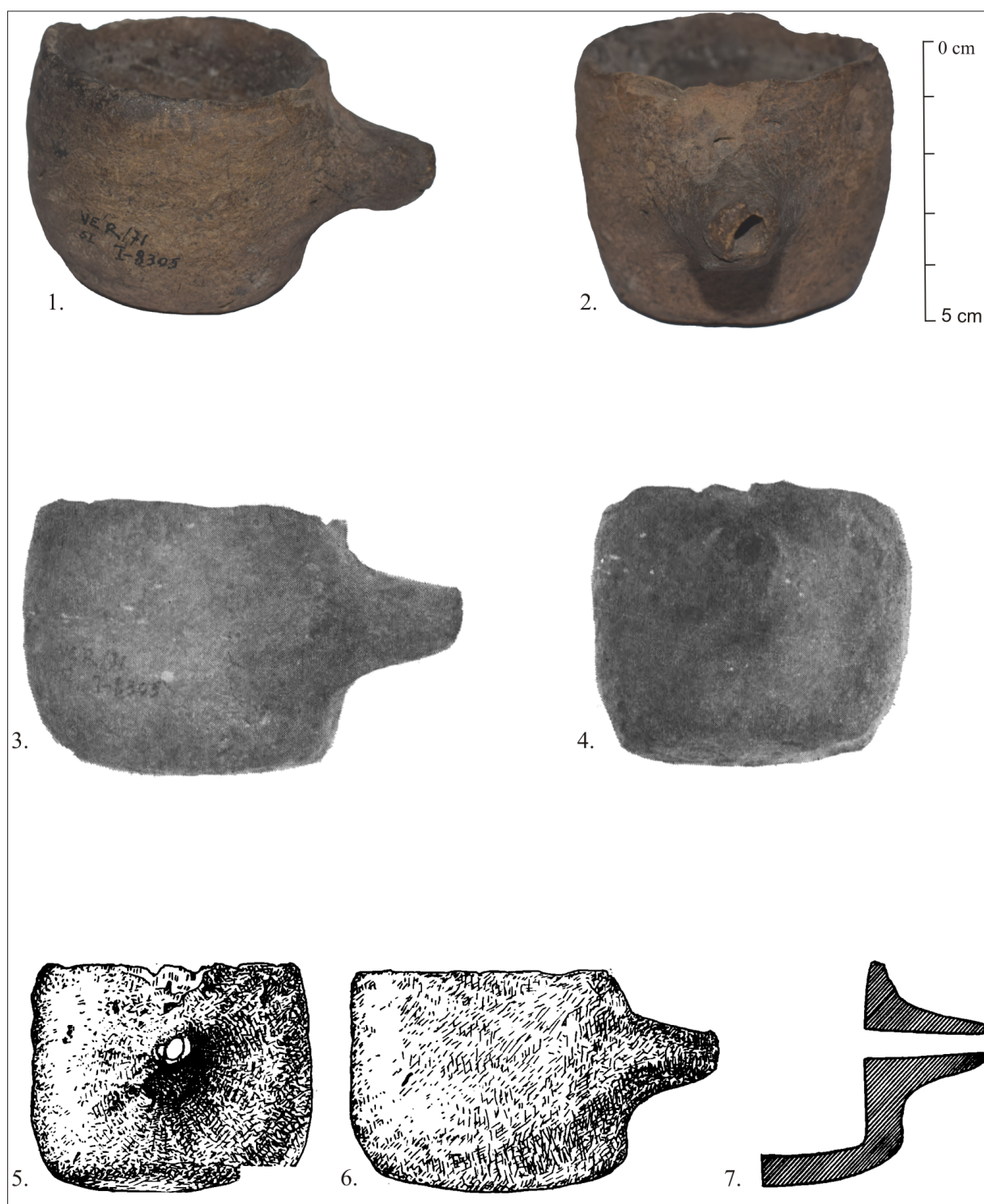

Planșa II. 1-5. Vase cu tub: 1-3. Stupini (după Crișan, 1968, fig. 1, 2, fără scară); 4. Pecica - Șanțul Mare (după Roman, 1971, abb. 37, 4, fără scară); 5. Ostrovul Corbului (după Roman, 1971, abb. 6, 98, fără scară); 6. Vas cu „cioc”: Băile Herculane - Peștera Hojilor (după Roman, 1971, abb. 22, 24, fără scară).

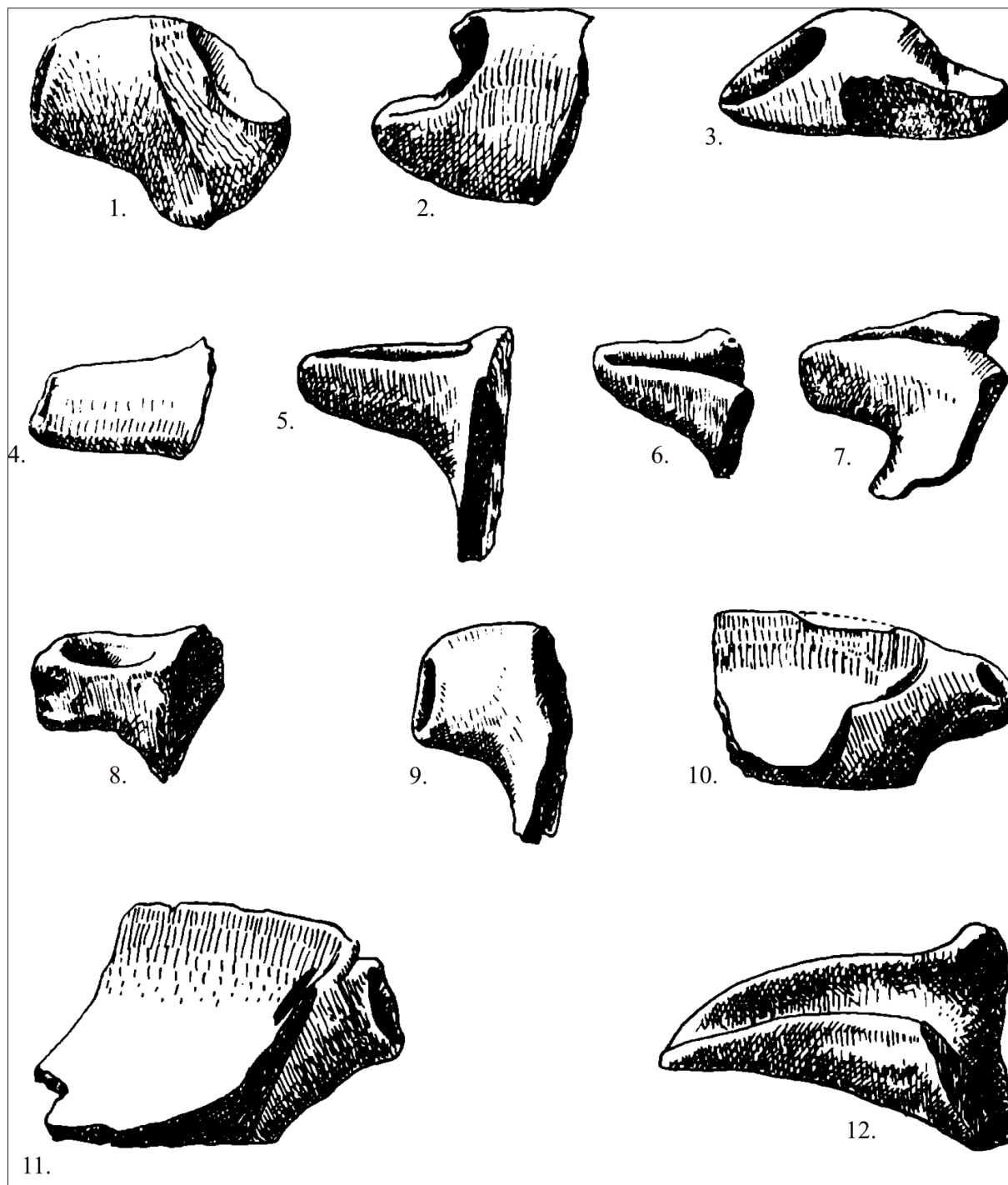

Planșa III. 1-7. Vase cu tub: 1-4. Ghelăiești - *Nedeia* (după Cucoș, 1974, fig. 1; 2/1, fără scară); 5-7. Tirpești (după Marinescu-Bîlcu, 1971, fig. 1/11, fără scară).

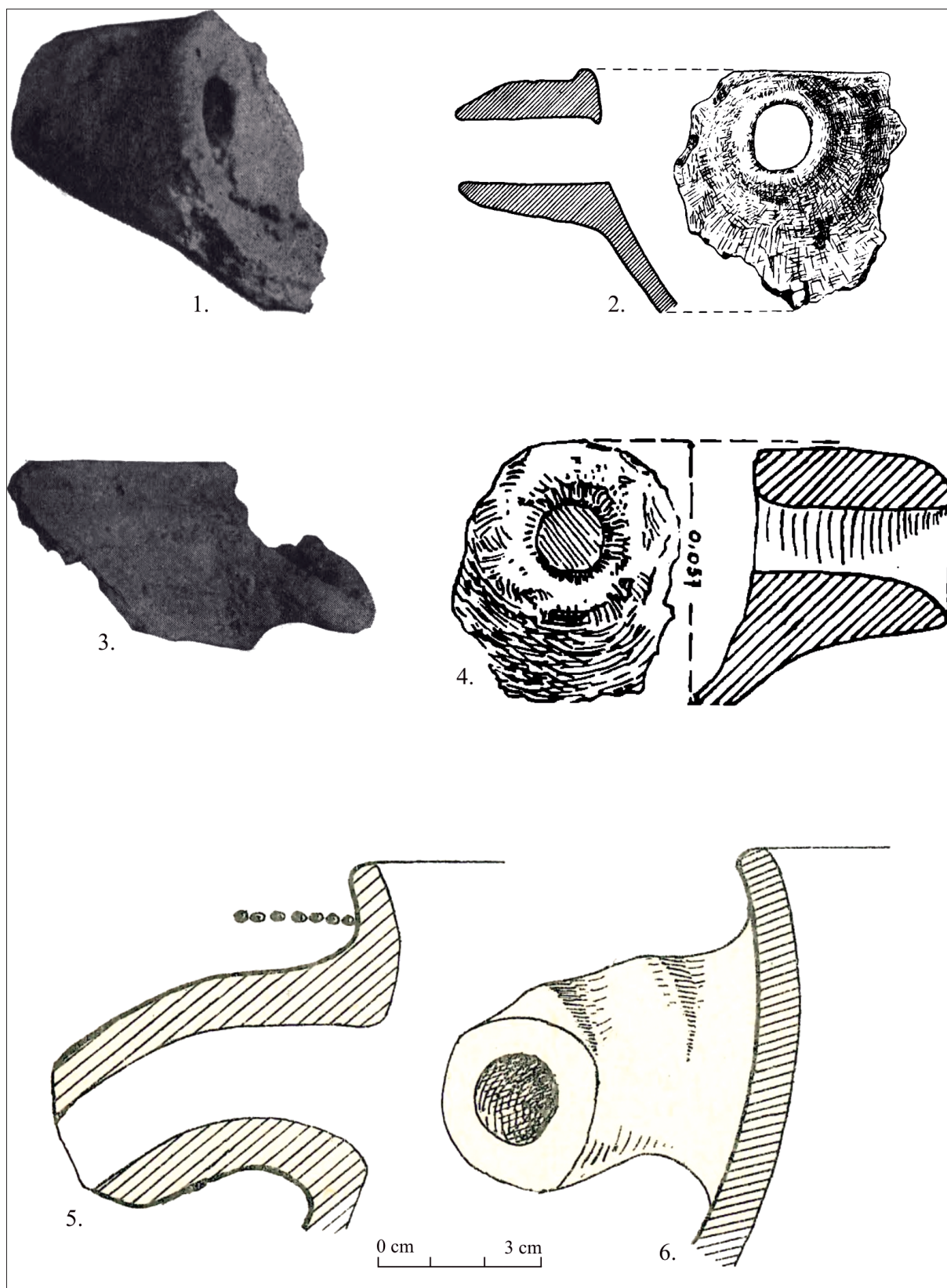

Plansa IV. 1-7. Vas cu tub descoperit la Vermești - *Cetățuie*: 1, 2. foto: L.-E. Istina; 3-7. după Monah, 1976, fig. 1/2; 5/4 (fără scară).

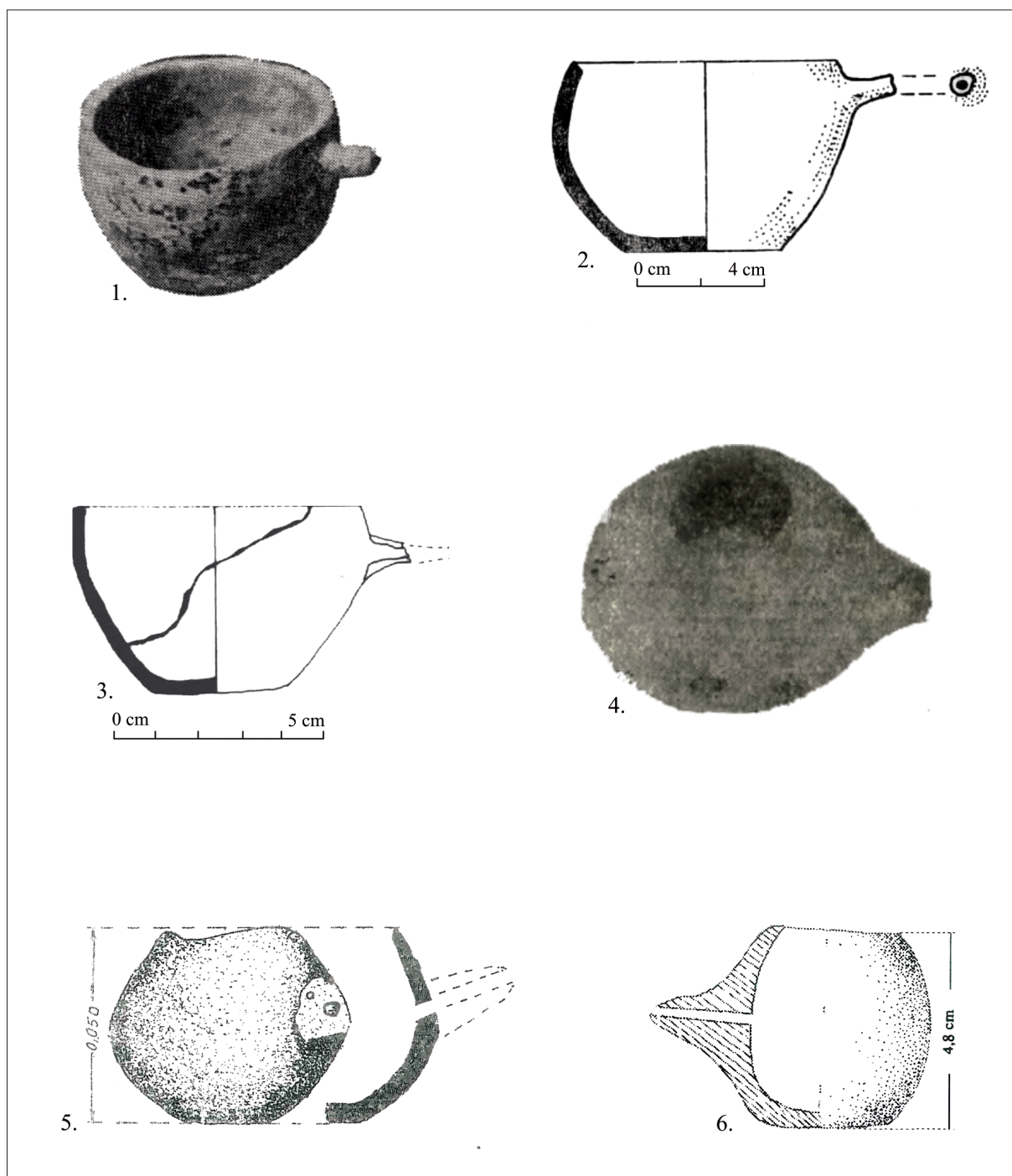

Planșa V. 1-12. Fragmente de vase cu tub sau „cioc” de scurgere descoperite la Turdaș - Luncă
(după Roska, 1941, pl. LXXVIII/9-16, fără scară).

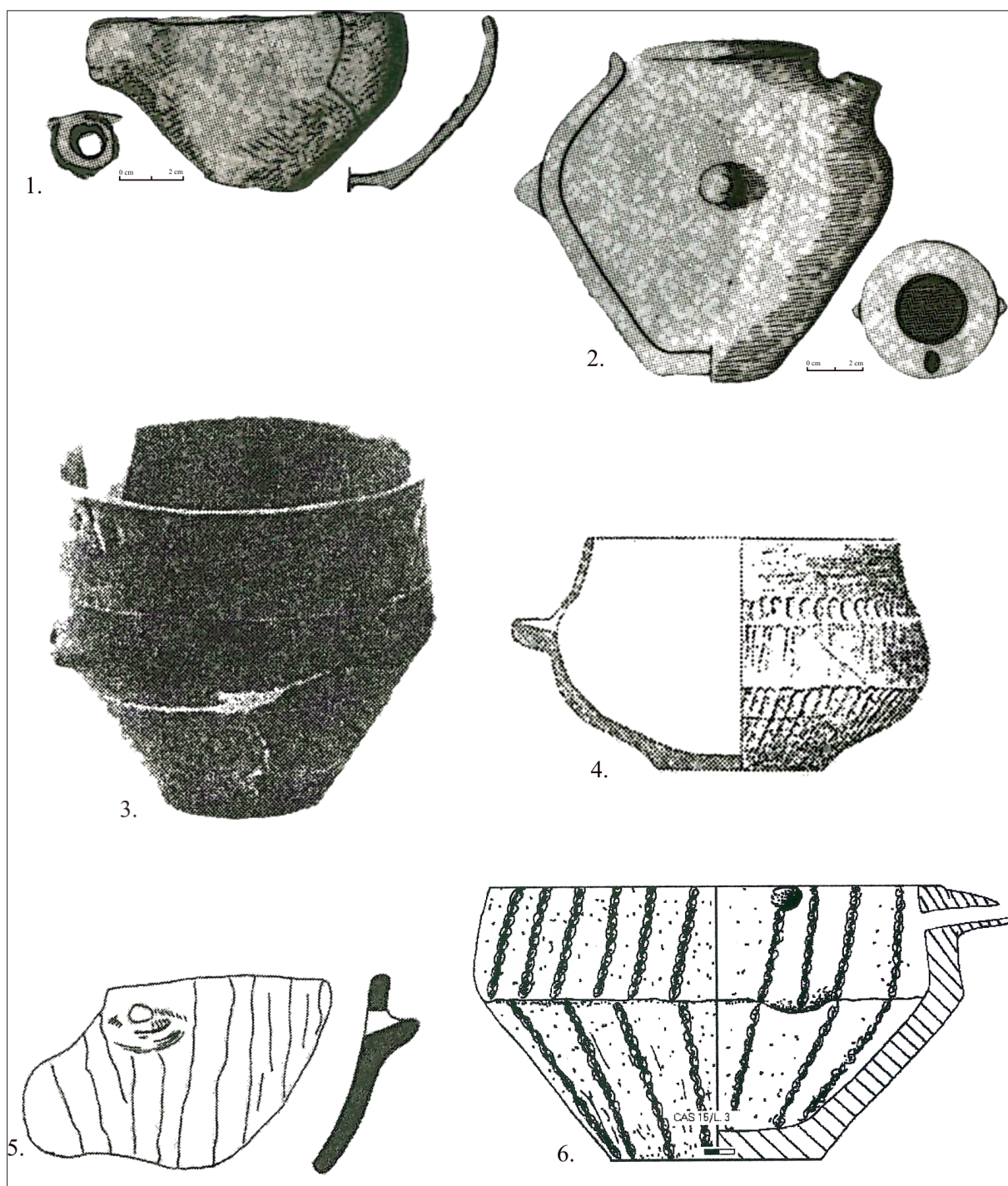

Planșa VI. 1-6. Fragmente de vase cu tub sau „cioc”: 1-3. Ghelăiești - *Nedeia* (după Monah, 1976, fig. 1/1; 5/2, 3, fără scară); 4. Văleni - Piatra-Neamț (după Dumitrescu, 1950, fig. 15/5, fără scară); 5, 6. Ghigoești - *Trudești* (după Marinescu-Bîlcu, 1974, fig. 46/8 a, b).

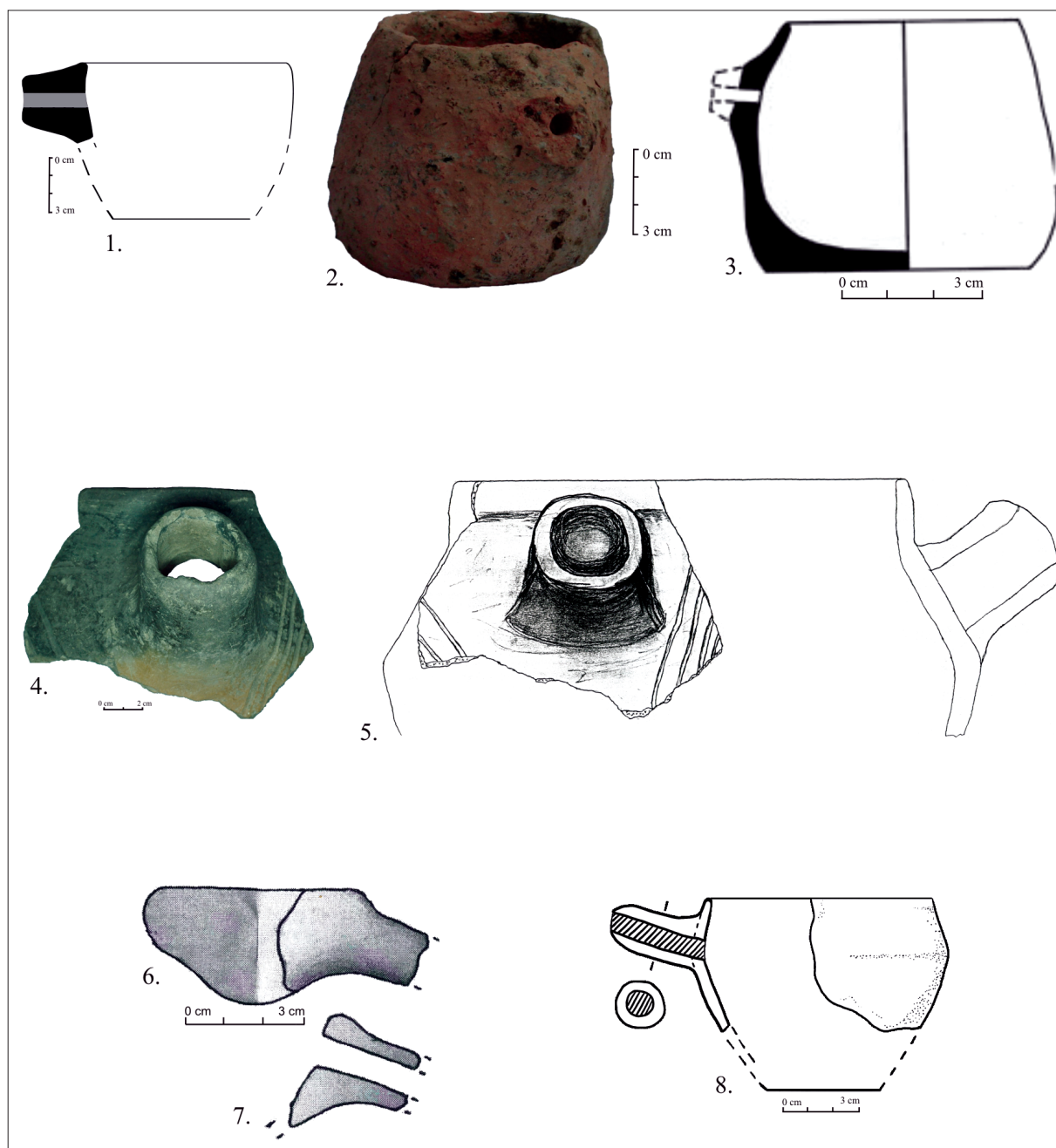

Planșa VII. 1-6. Vase cu tub: 1, 2. Ciumești - *Gropi de silozuri* (după Iercoșan, 1981-1982, fig. 1); 3. Ciumești - *La Silozuri / Fântâna Pășunii* (după Nemeti, 1997, fig. 3/1); 4. Drăgușeni - *Fălticeni* (după Luca, 1984-1985, fig. 1, fără scară); 5. Buznea - *Siliște* (după Boghian, Mihai, 1987, fig. 6/1); 6. Răucești - *Munteni* (după Dumitroaia, 1992, fig. 4/2).

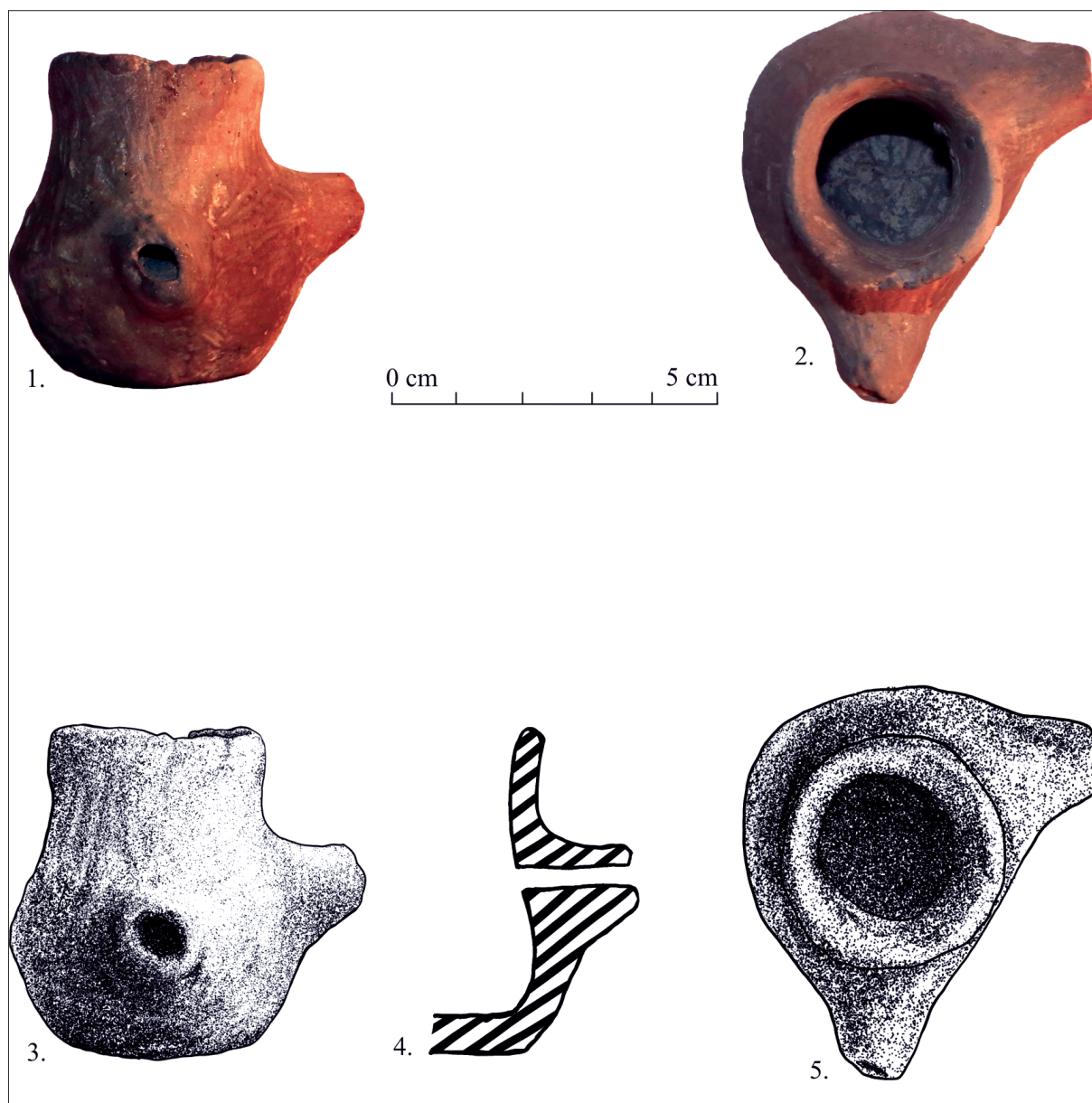

Planșa VIII. 1-6. Vase cu tub: 1. Păuca - *Homm* (după Paul, 1992, pl. XXIII/4); 2. Ghibrom (după Paul, pl. XXVI/5); 3. Lișcoteanca (după Voinea, 2005, pl. 45/1, fără scară); 4. Drama (după Voinea, 2005, pl. 45/2, fără scară); 5. Cunești (după Voinea, 2005, pl. 45/3, fără scară); 6. Căscioarele (după Voinea, 2005, pl. 89/3).

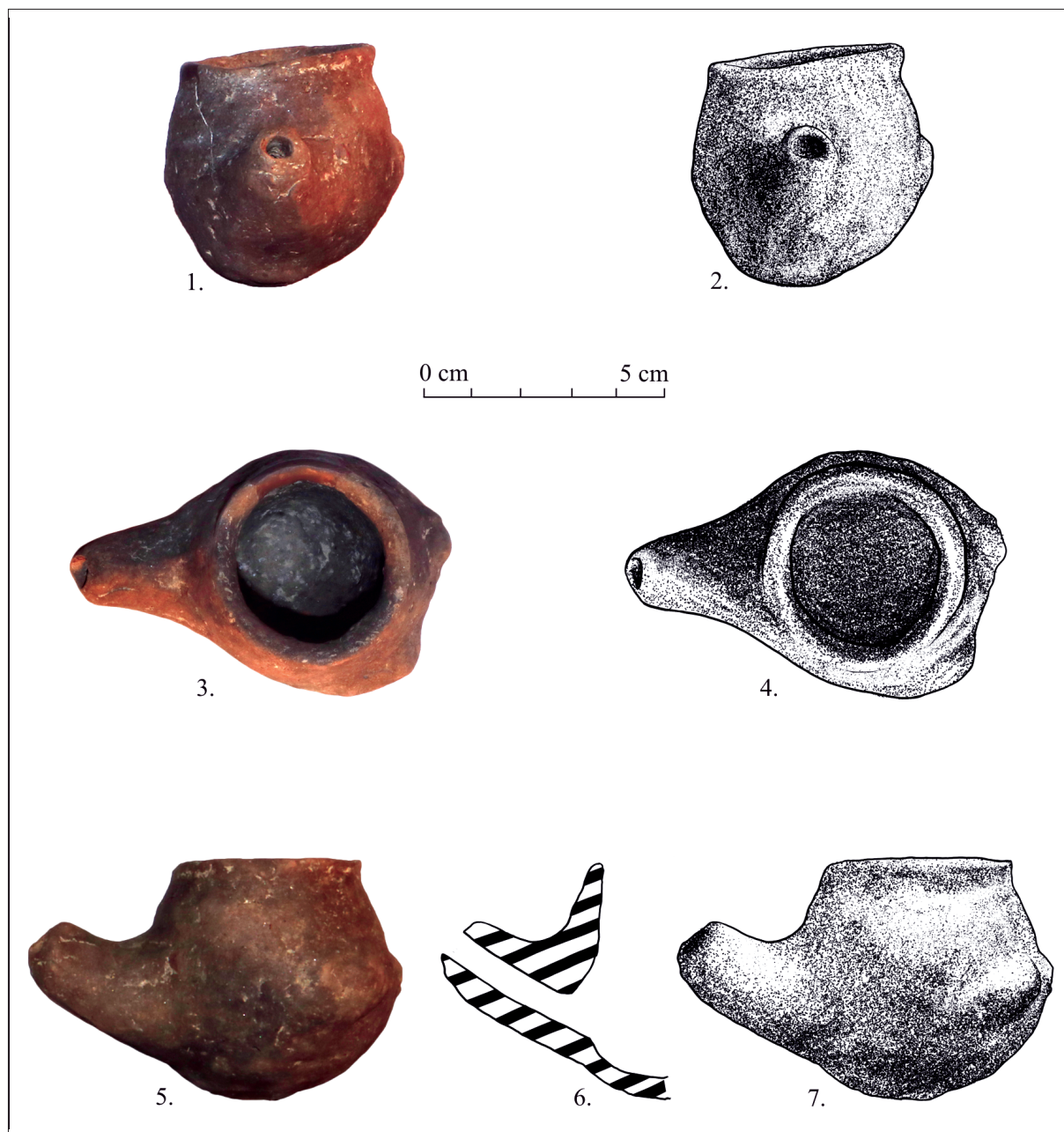

Planșa IX. 1-8. Vase cu tub: 1. Mălăieștii de Jos (desen: A. Frînculeasa); 2, 3. Seciu - *La Pompieri* (după Frînculeasa, Negrea, 2010, pl. V/5; VI/4); 4, 5. Limba - Oarda de Jos - *Șesu Orzii* (după Ciută, 2013, fig. 12 a, b); 6, 7. Halmeu - *Vamă* (după Virag, 2015, fig. 133/10); 8. Urlați (desen: A. Frînculeasa).

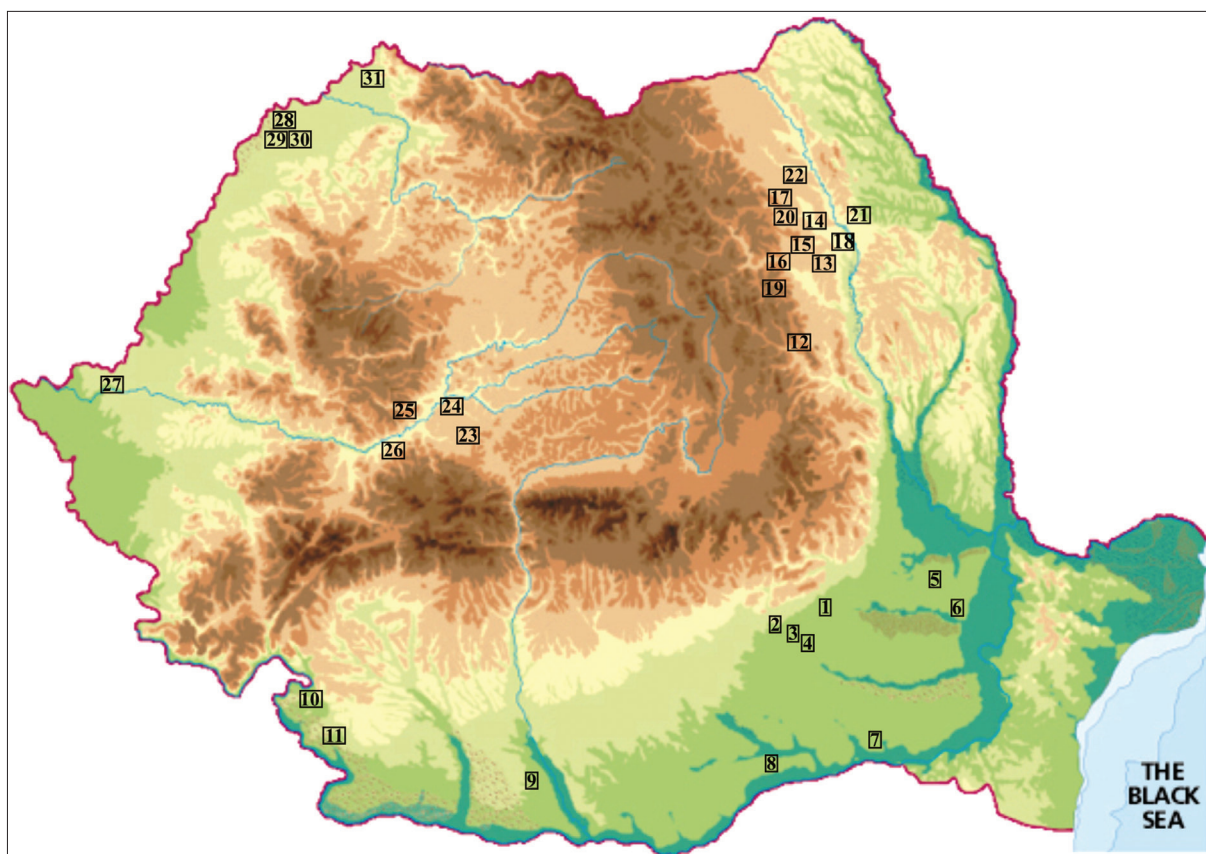

Planșa X. 1-5. Vas cu două tuburi descoperit la Pietroasa Mică - *Gruiu Dării* (după Grigoraș, 2018, pl. I).

Planșa XI. 1-7. Vas cu tub descoperit la Pietroasa Mică - *Gruia Dării* (după Grigoraș, 2018, pl. II).

Planșa XII. Localizarea descoperirilor considerate de noi ca reprezentând vase cu tub: 1. Pietroasa Mică - *Gruiu Dării*, jud. Buzău (două vase întregi); 2. Mălăieștii de Jos, jud. Prahova (tub de vas); 3. Seciu - *La Pompieri*, jud. Prahova (vas fragmentar); 4. Urlați, jud. Prahova (tub de vas și fragment de vas cu tub); 5. Rîmnicelu, jud. Brăila (vas întreg); 6. Lișcoteanca, jud. Brăila (vas fragmentar); 7. Cunești, jud. Călărași (fragment de vas cu tub); 8. Căscioarele, jud. Călărași (vas fragmentar); 9. Drăgănești-Olt - *Corboaica*, jud. Olt (fragment de vas cu tub); 10. Ostrovul Corbului, jud. Mehedinți (fragment de vas cu tub); 11. Almăjel, jud. Mehedinți (fragment de vas cu tub); 12. Vermești - *Cetățuie*, jud. Bacău (vas întreg); 13. Ghelăiești - *Nedeia*, jud. Neamț (un vas întreg și un fragment dintr-un tub de vas); 14. Tîrpești, jud. Neamț (tub de vas); 15. Ghigoești - *Trudești*, jud. Neamț (tub de vas); 16. Văleni - Piatra-Neamț, jud. Neamț (fragment de tub de vas); 17. Răucești - *Munteni*, jud. Neamț (vas fragmentar); 18. Traian - *Dealul Viei*, jud. Neamț (vas miniatural cu tub); 19. Piatra Șoimului (fost Calu), jud. Neamț (fragment de vas cu tub); 20. Târgu Neamț - *Dealul Pometea*, jud. Neamț (fragment de tub de vas); 21. Buznea - *Siliște*, jud. Iași (vas fragmentar); 22. Drăgușeni - Fălticeni, jud. Suceava (vas fragmentar); 23. Păuca - *Homm*, jud. Sibiu (vas fragmentar); 24. Ghirbom, jud. Alba (vas fragmentar); 25. Limba-Oarda de Jos - *Șesu Orzii*, jud. Alba (fragment de vas cu tub); 26. Turdaș - *Luncă*, jud. Hunedoara (fragmente de tuburi și vase cu tub); 27. Pecica - *Șanțul Mare*, jud. Arad (fragment de vas cu tub); 28. Urziceni - *Vamă*, jud. Satu Mare (vas întregibil); 29. Ciumești - *Gropi de silozuri*, jud. Satu Mare (vas întreg); 30. Ciumești - *La Silozuri / Fântâna Pășunii*, jud. Satu Mare (fragment de vas cu tub); 31. Halmeu - *Vamă*, jud. Satu Mare (vas fragmentar).